

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему «Наукове обґрунтування ревіталізації паркової зони м. Одеси»

Здобувач:
Ніколаєва І.В.
2 курсу групи Тмз- 611

Керівник:
к.е.н., доцент
Шекера С.С.

Консультант:
професор каф. ФОтаА
Іванченкова Л.В.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 28 листопада 2025 р., протокол № 4

Завідувачка кафедри ТБтаР _____

Наталя ДОБРЯНСЬКА

Одеса – 2025

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут	<u>ННІ готельно-ресторанного і туристичного бізнесу та енології ім. О.О. Преображенського</u>
Кафедра	<u>Туристичного бізнесу та рекреації</u>
Ступінь вищої освіти	<u>Магістр</u>
Спеціальність	<u>242 Туризм і рекреація</u>
Освітня програма	<u>Міжнародний туризм</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри ТБтаР

Наталя ДОБРЯНСЬКА

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА Ніколаєвій Ірині Володимирівні

1. Тема роботи: **Наукове обґрунтування ревіталізації паркової зони м. Одеси**
Затверджена наказом ОНТУ від «23» вересня 2025 р. № 489-03.
2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи «1» грудня 2025 р.
3. Вихідні дані роботи: законодавчі та нормативні документи, первинна документація, статистичні звіти, наукові статті та тези.
4. Перелік питань, які потрібно розробити
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВИХ ЗОН У СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ
Розділ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ ПАРКОВОЇ ТЕРИТОРІЇ М. ОДЕСИ
Розділ 3. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВОЇ ЗОНИ М. ОДЕСИ
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Презентація до кваліфікаційної роботи (17 слайдів)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	Лариса ІВАНЧЕНКОВА	24.09.2025р	20.11.2025р

7. Дата видачі завдання 24.09.2025р.

Керівник _____ Світлана ШЕКЕРА

Завдання прийняв до виконання _____ Ірина НІКОЛАЄВА

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання теми для кваліфікаційної роботи	24.09.2025р	виконано
2.	Затвердження плану кваліфікаційної роботи	25.09.2025р	виконано
3.	Надання 1 розділу на перевірку	09.10.2025р	виконано
4.	Надання 2 розділу на перевірку	21.10.2025р	виконано
5.	Надання 3 розділу на перевірку	31.10.2025р	виконано
6.	Формування висновку, списку використаних джерел, додатків	10.11.2025р	виконано
7.	Здача закінченої кваліфікаційної роботи	25.11.2025р	виконано
8.	Розробка презентації	30.11.2025р	виконано

Здобувач _____ Ірина НІКОЛАЄВА

Керівник роботи _____ Світлана ШЕКЕРА

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач _____ Ірина НІКОЛАЄВА

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Робота містить 108 сторінок, 13 таблиць, 10 рисунків, список літератури з 63 найменування, 4 додатків.

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню теоретичних засад, сучасних тенденцій та практичних аспектів ревіталізації міських паркових зон з метою підвищення їх екологічної, соціальної та рекреаційної цінності. На основі проведеного аналізу стану Дюківського парку та оцінки його потенціалу було розроблено комплекс науково обґрунтованих заходів з ревіталізації, спрямованих на відновлення інфраструктури, озеленення, водних об'єктів та покращення доступності й функціональності території для різних груп населення.

Мета роботи — науково обґрунтувати підходи, принципи та методи ревіталізації паркової зони м. Одеси з урахуванням екологічних, ландшафтних, соціальних та інженерних факторів, а також розробити модель відновлення території, що забезпечує підвищення її екологічної та рекреаційної ефективності

Об'єкт дослідження — паркова зона м. Одеси як елемент міського ландшафту та складова екологічного каркасу міста.

Предмет дослідження — процес ревіталізації паркової території, її просторово-функціональні, екологічні та соціальні параметри, а також наукові підходи, методи і принципи, що забезпечують ефективність цього процесу.

Отримані результати можуть бути використані міськими управлінськими структурами, фахівцями у сфері ландшафтного планування та управління міськими зеленими зонами, а також у навчальному процесі при вивченні дисциплін, пов'язаних з урбаністикою, екологічним плануванням та управлінням міськими просторами.

Рік захисту роботи 2025

ANNOTATION

master's qualification work

The work contains 108 pages, 13 tables, 10 figures, a list of references with 63 titles, 4 appendices.

The master's qualification work is devoted to the study of theoretical foundations, modern trends and practical aspects of revitalization of urban park areas in order to increase their ecological, social and recreational value. Based on the analysis of the state of the Dyukivsky Park and the assessment of its potential, a set of scientifically based revitalization measures was developed, aimed at restoring infrastructure, landscaping, water bodies and improving the accessibility and functionality of the territory for different groups of the population.

The purpose of the work is to scientifically substantiate the approaches, principles and methods of revitalization of the park area of the city of Odessa, taking into account environmental, landscape, social and engineering factors, as well as to develop a model of territory restoration that ensures an increase in its ecological and recreational efficiency.

The object of the study is the park area of the city of Odessa as an element of the urban landscape and a component of the ecological framework of the city.

The subject of the study is the process of revitalization of the park area, its spatial-functional, ecological and social parameters, as well as scientific approaches, methods and principles that ensure the effectiveness of this process.

The results obtained can be used by city management structures, specialists in the field of landscape planning and management of urban green areas, as well as in the educational process when studying disciplines related to urbanism, ecological planning and management of urban spaces.

The year of job protection is 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВИХ ЗОН У СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	11
1.1. Сутність, принципи та концепція ревіталізації міських ландшафтів	11
1.2. Паркова зона як елемент екосистеми міста.....	19
1.3. Роль ревіталізації паркових зон у забезпеченні сталого розвитку міста	22
1.4. Світовий досвід ревіталізації паркових територій	26
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ ПАРКОВОЇ ТЕРИТОРІЇ М. ОДЕСИ	31
2.1. Характеристика досліджуваної території	31
2.2. Сучасний стан об'єкта дослідження	40
2.3. Оцінка потенціалу Дюківського парку для ревіталізації	54
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВОЇ ЗОНИ М. ОДЕСИ	60
3.1. Концепція ревіталізації Дюківського парку	60
3.2. Екологічне та інженерне обґрунтування рішень	65
3.3. Наукова модель ревіталізації	70
3.4. Оцінка соціально-економічного ефекту від впровадження проєкту ..	82
Висновки до розділу 3	85
ВИСНОВКИ	87
Список використаних джерел.....	90
Додатки.....	95

ВСТУП

Сучасні міста дедалі більше стикаються з екологічними, просторовими та соціальними викликами, спричиненими інтенсивною урбанізацією, транспортним навантаженням, зменшенням площ зелених насаджень та деградацією природних компонентів міського середовища. В умовах глобальних кліматичних змін, втрати біорізноманіття та зростання антропогенного тиску особливого значення набуває проблема збереження та відновлення зелених зон як ключового чинника екологічної стабільності міста.

Міські парки є важливими елементами екологічного каркасу урбанізованої території, виконуючи не лише рекреаційну, а й природоохоронну, кліматорегулюючу, естетичну та соціальну функції. Проте значна частина паркових зон в Україні, зокрема в Одесі, перебуває у стані занепаду: зруйнована інфраструктура, зменшення площі зелених насаджень, фрагментарність простору, зниження якості рекреаційного середовища.

Ревіталізація паркових зон — це не просто благоустрій або реконструкція, а комплексний процес відновлення простору, спрямований на відтворення екологічної рівноваги, відновлення природних функцій території та створення умов для гармонійної взаємодії людини і природи. Саме наукове обґрунтування цього процесу є необхідною передумовою для ефективного планування і реалізації ревіталізаційних проєктів, що враховують ландшафтні, екологічні, соціокультурні та економічні аспекти.

Одеса — унікальне місто з багатою історико-культурною спадщиною, розвиненою туристичною інфраструктурою та цінним природним потенціалом. Однак частина її зелених зон втратила привабливість і потребує сучасного підходу до відновлення. Ревіталізація паркової території науково обґрунтованими методами дасть змогу не лише зберегти природне

середовище, а й підвищити якість життя мешканців, розширити рекреаційні можливості, сприяти сталому розвитку міста.

Мета роботи — науково обґрунтувати підходи, принципи та методи ревіталізації паркової зони м. Одеси з урахуванням екологічних, ландшафтних, соціальних та інженерних факторів, а також розробити модель відновлення території, що забезпечує підвищення її екологічної та рекреаційної ефективності.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні засади ревіталізації урбанізованих зелених зон і виявити основні тенденції у світовій та вітчизняній практиці.
2. Охарактеризувати роль і функції парків у структурі міського середовища та визначити критерії їх екологічної і соціальної ефективності.
3. Провести аналітичну оцінку сучасного стану паркової зони м. Одеси, виявити основні проблеми її функціонування та потенціал для відновлення.
4. Розробити концепцію та науково обґрунтовану модель ревіталізації досліджуваної території з урахуванням екологічних, планувальних і соціально-економічних чинників.
5. Оцінити очікувані результати впровадження ревіталізаційних заходів для екосистеми міста та комфортності життя мешканців.

Об'єкт дослідження — паркова зона м. Одеси як елемент міського ландшафту та складова екологічного каркасу міста.

Предмет дослідження — процес ревіталізації паркової території, її просторово-функціональні, екологічні та соціальні параметри, а також наукові підходи, методи і принципи, що забезпечують ефективність цього процесу.

У роботі застосовано комплекс наукових методів, що забезпечують системний характер аналізу:

- теоретичні методи: аналіз і синтез наукових джерел, порівняльний аналіз міжнародного досвіду ревіталізації, історико-географічний підхід;

- аналітичні методи: екологічна та ландшафтна оцінка території, SWOT-аналіз, картографування, класифікація і типологізація парків;
- емпіричні методи: натурні спостереження, польові дослідження, фотозйомка, соціологічні опитування користувачів парку;
- інноваційні методи: застосування геоінформаційних систем (ГІС) для просторового аналізу, еколого-ландшафтне моделювання, розрахунок індексів екологічної ефективності;
- методи прогнозування: моделювання сценаріїв розвитку території, оцінка потенційного впливу ревіталізації на міське середовище.

Наукова новизна роботи полягає в розробленні науково обґрунтованої моделі ревіталізації паркової зони м. Одеси, що базується на інтеграції екологічних, ландшафтних і соціально-просторових чинників.

Основні положення новизни:

- вперше для досліджуваної території запропоновано еколого-ландшафтну модель балансу, яка визначає оптимальне співвідношення між природними, рекреаційними та інфраструктурними елементами простору;
- обґрунтовано використання біофільного підходу у ревіталізації, що сприяє формуванню гармонійного середовища «людина — природа — місто»;
- удосконалено методику оцінки стану парків шляхом поєднання просторових (ГІС), екологічних і соціальних показників;
- запропоновано систему індикаторів ефективності ревіталізації, придатних для використання в подальших міських проєктах.

Отримані результати мають практичну цінність для органів місцевого самоврядування, проєктних установ, урбаністів та екологів. Розроблена концепція та модель можуть бути використані для:

- планування заходів із ревіталізації та благоустрою паркових територій Одеси;
- формування стратегій сталого розвитку міських зелених зон;

- розробки містобудівної документації, схем озеленення, проєктів реконструкції рекреаційних територій;
- створення освітніх і науково-дослідних матеріалів у сфері урбаністики та ландшафтного дизайну.

Застосування науково обґрунтованих рішень сприятиме підвищенню якості міського середовища, розвитку екотуризму, зміцненню екологічної безпеки та формуванню нової ідентичності міського простору.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні засади ревіталізації паркових зон і систематизовано світовий досвід. Другий розділ містить аналітичну оцінку стану паркової території м. Одеси, виявлення проблем і визначення потенціалу для її відновлення. У третьому розділі представлено наукове обґрунтування та проєктну модель ревіталізації, включно з екологічними, інженерними та соціальними аспектами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВИХ ЗОН У СУЧАСНОМУ МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1. Сутність, принципи та концепція ревіталізації міських ландшафтів

Поняття «ревіталізація» (від лат. *revitalis* — «оживлення») у сучасній урбаністиці трактується як процес відновлення, оновлення та повернення життєздатності міських територій, які втратили свої соціальні, економічні або екологічні функції. Його становлення має складну історію — від індустріального «оновлення» міст XIX століття до комплексних концепцій сталого розвитку XXI століття (табл.1.1).

У другій половині XIX — на початку XX століття «оновлення» міста асоціювалося переважно з інженерними заходами — реконструкцією вулиць, каналізації, благоустроєм громадських просторів. У цей період з'являються перші масштабні урбаністичні програми: перебудова Парижа бароном Османом, реконструкція Лондона, пізніше — плани «міст-садів» Ебенізера Говарда. Ці підходи стали основою подальших концепцій *urban renewal* у середині XX століття, спрямованих на модернізацію міських районів шляхом знесення старих кварталів та зведення нових будівель [1].

Після Другої світової війни урбаністичне оновлення у США та Західній Європі набуло державної підтримки. Програми «*urban renewal*» у 1950–1960-х роках вважалися ефективним способом боротьби з «міським занепадом». Проте на практиці вони часто призводили до руйнування історичного середовища та вимушеного переселення мешканців, що спричинило хвилю критики у 1960-х роках [2].

Поворот у розумінні міського оновлення пов'язаний з ідеями Джейн Джекобс, викладеними у книзі *The Death and Life of Great American Cities* (1961). Вона різко виступила проти модерністських схем, які ігнорували

соціальні зв'язки, дрібну забудову та різноманітність міського середовища [3]. Джекобс довела, що життєздатність міста залежить від різноманітності функцій, активності вулиць і локальної спільноти, а не від масштабних планів реконструкції. Її підхід започаткував нову хвилю урбаністичного мислення, де ревіталізація стала розглядатися не лише як технічна, а як соціокультурна і економічна трансформація.

У 1970–1980-х роках у науковій літературі формується поняття «urban regeneration» — міська регенерація, що розглядає місто як комплексну систему, де просторові, економічні, соціальні та екологічні процеси взаємопов'язані. На відміну від попередніх підходів, що зосереджувалися на фізичній реконструкції, регенерація охоплює економічну активізацію, соціальну інтеграцію, культурне відродження і залучення громади.

Робертс і Сайкс у праці *Urban Regeneration: A Handbook* (2000) визначають урбаністичну регенерацію як «інтегрований підхід до вирішення проблем міських територій, що передбачає координацію дій між державним, приватним і громадським секторами» [4]. У Британії, Нідерландах, Німеччині та Скандинавії почали застосовувати політику «revitalization» для відновлення занедбаних індустріальних і портових зон, перетворюючи їх на житлові, культурні або рекреаційні простори.

На межі XX–XXI століть зростає вплив екологічного мислення в урбаністиці. З'являється термін «landscape urbanism», який сформулював Чарльз Волдхайм. Цей напрям наголошує, що ландшафт — не декоративний елемент, а структуроутворююча основа міського простору, яка забезпечує екологічну стійкість і просторову гнучкість [5]. Ревіталізація у цьому контексті передбачає не просто відновлення парків чи зелених зон, а реінтеграцію природних процесів у міське середовище.

Прикладами є ревіталізаційні проекти парків і набережних: High Line Park у Нью-Йорку, Cheonggyecheon Stream Restoration у Сеулі, Duisburg-Nord Landscape Park у Німеччині. Ці об'єкти поєднують екологічні, соціальні й культурні функції, формуючи нову модель взаємодії природи та міста [6].

У ХХІ столітті поняття ревіталізації розширюється через концепції біофільного дизайну та зеленої інфраструктури. За Тімоті Бітлі (Biophilic Cities, 2011), міста майбутнього мають інтегрувати природні системи у всі рівні — від дахів і фасадів до парків і екологічних коридорів [7]. Зелена інфраструктура (Benedict & McMahon, 2002) розглядається як мережа природних і напівприродних територій, що забезпечує екосистемні послуги: регулювання мікроклімату, очищення повітря, водоутримання, рекреацію [8].

Таблиця 1.1

Історія розвитку підходів до ревіталізації

Період / Подія	Ключові концепції	Суть і значення	Приклади / наслідки
1950–1960-і рр., США та Західна Європа	Програми «urban renewal»	Державна підтримка урбаністичного оновлення для боротьби з «міським занепадом»	Часто руйнування історичних будівель та вимушене переселення мешканців; критика у 1960-х
1961 р.	Джейн Джекобс, «The Death and Life of Great American Cities»	Критика модерністських схем; наголос на життєздатності міста через різноманітність функцій, активність вулиць та локальні спільноти	Поворот у розумінні міського оновлення як соціокультурної та економічної трансформації
1970–1980-і рр.	«Urban regeneration»	Місто як комплексна система; взаємозв'язок просторових, економічних, соціальних та екологічних процесів	Регенерація включає економічну активізацію, соціальну інтеграцію, культурне відродження та залучення громади
2000 р.	Робертс і Сайкс, <i>Urban Regeneration: A Handbook</i>	Інтегрований підхід до вирішення проблем міських територій; координація між державним, приватним і громадським секторами	Застосування політики «revitalization» для індустріальних та портових зон у Великій Британії, Нідерландах, Німеччині,

			Скандинавії
Кінець XX – початок XXI ст.	Чарльз Волдхайм, «landscape urbanism»	Ландшафт як структуруюча основа міського простору; забезпечення екологічної стійкості та просторової гнучкості	Ревіталізація включає інтеграцію природних процесів у міське середовище; приклади: High Line Park (Нью-Йорк), Cheonggyecheon Stream (Сеул), Duisburg-Nord Landscape Park (Німеччина)
XXI ст.	Тімоті Бітлі, <i>Biophilic Cities</i> (2011); Benedict & McMahon, <i>Green Infrastructure</i> (2002)	Біофільний дизайн і зелена інфраструктура; інтеграція природних систем на всіх рівнях міста	Мережа природних і напівприродних територій для рекреації, очищення повітря, регулювання мікроклімату; концепція екосистемних послуг

Ревіталізація зелених зон — особливо у прибережних і паркових територіях — стає частиною стратегії кліматичної адаптації міст і підвищення їхньої екологічної стійкості.

Сучасні підходи поєднують ревіталізацію з охороною культурної спадщини. Концепція adaptive reuse (адаптивне повторне використання) передбачає перетворення історичних будівель на об'єкти з новими функціями — музеї, арт-простори, коворкінги, освітні центри. Як відзначає Дуглас у праці *Adaptive Reuse: Extending the Lives of Buildings* (2006), такий підхід не лише зберігає історичну ідентичність міста, а й зменшує екологічне навантаження, пов'язане з новим будівництвом [9].

Відповідно, ревіталізація стає формою сталого управління міським простором, у якій історія і сучасність взаємодіють, створюючи цінність для громади.

На початку XXI століття в урбаністиці зростає усвідомлення соціальних наслідків ревіталізаційних процесів. Проблеми джентрифікації, витіснення малозабезпечених мешканців та нерівного доступу до оновлених

територій стали серйозними викликами для міської політики [10]. У відповідь з'являються моделі «інклюзивної ревіталізації», які передбачають участь громад у прийнятті рішень, підтримку локального бізнесу та розвиток соціальної інфраструктури. Як підкреслює UN-Habitat, сталий міський розвиток неможливий без участі громадськості на всіх етапах проектування і реалізації [11].

У документах Організації Об'єднаних Націй (зокрема, New Urban Agenda, 2016) ревіталізація визначається як ключовий інструмент досягнення Цілей сталого розвитку, особливо цілі №11 — «Сталий розвиток міст і спільнот». Наголошується на необхідності інтегрованих стратегій, що поєднують просторове планування, транспорт, екологію, економіку та культуру. У цьому контексті ревіталізація паркових зон, прибережних територій та зелених коридорів розглядається не лише як благоустрій, а як інструмент підвищення екологічної, соціальної та економічної якості міського життя [12].

Враховуючи вищенаведене, потрібно зробити акцент, що сталий розвиток є ключовою парадигмою сучасної урбаністики, що визначає підходи до планування, управління та ревіталізації міських територій. Відновлення зелених зон — як елемент просторової і соціально-екологічної політики — базується на принципах гармонійної взаємодії людини і природи, забезпечення балансу між економічною ефективністю, екологічною рівновагою та соціальною справедливістю [13].

Ідея сталого розвитку (sustainable development) сформувалася в другій половині XX століття як відповідь на глобальні екологічні кризи та деградацію природних ресурсів. Основоположним документом стала доповідь Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку Our Common Future (1987), відома як доповідь Брундтланд, де сталий розвиток визначено як «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [14].

У 1992 р. на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро (Саміт Землі) прийнято Agenda 21 — програму дій для досягнення сталого розвитку на локальному рівні. Відтоді поняття стало основою міжнародної політики у сфері урбаністики, ландшафтного планування, екологічного менеджменту та просторового розвитку [15].

Міста концентрують більшість населення планети, споживають до 75% ресурсів і генерують понад 70% викидів парникових газів [16]. Тому саме міське середовище є ключовим напрямом реалізації принципів сталого розвитку.

Документ New Urban Agenda (UN-Habitat, 2016) наголошує, що сталий розвиток міст передбачає «збалансовану інтеграцію економічних, соціальних і екологічних вимірів у плануванні та управлінні територіями» [17]. Зелені зони — парки, сквери, прибережні території, екокоридори — відіграють у цьому процесі роль екологічного каркаса міста, що забезпечує циркуляцію повітря, води, біорізноманіття і соціальні зв'язки між мешканцями.

Основні принципи ревіталізації:

1. Екологічні принципи відновлення зелених зон. Першим і базовим принципом сталого розвитку є екологічна стійкість. Вона передбачає збереження природних процесів і відновлення екосистемних функцій. Згідно з Clark (2010), сталий простір повинен діяти в межах екологічної місткості території (carrying capacity) — не перевищуючи потенціал її самовідновлення [18].

Відновлення зелених зон має бути спрямоване на:

- збереження біорізноманіття — використання місцевих видів рослин, підтримка середовищ існування для флори і фауни;
- відновлення водного балансу — інтеграція природних дренажних систем, дощових садів, водоутримуючих ландшафтів;
- формування екологічних коридорів — поєднання парків, лісопарків, набережних у єдину зелену мережу;

- адаптацію до змін клімату — використання рослинних насаджень для зменшення ефекту «теплових островів» та підвищення вологості повітря [19].

За Beatley (2011), біофільний підхід у міському плануванні сприяє створенню «міст, що підтримують життя», де люди мають постійний контакт із природою, навіть у щільно забудованому середовищі [20].

Відновлення паркових територій у цьому контексті розглядається як спосіб повернення природних процесів у міський цикл — очищення повітря, утримання води, забезпечення місць для відпочинку та взаємодії громад.

2. Соціальні принципи сталого розвитку зелених зон є невід’ємною частиною сталого розвитку. Відповідно до концепції *just sustainability* (Agyeman, 2005), сталий розвиток неможливий без соціальної справедливості, рівного доступу до екологічних благ і участі громад у прийнятті рішень [21].

У цьому контексті ревіталізація зелених зон повинна:

- забезпечувати інклюзивність — створення умов для відвідування парків усіма групами населення (діти, літні люди, люди з інвалідністю);
- підтримувати участь громади — залучення мешканців до планування, догляду та управління територією;
- сприяти культурній ідентичності — відображення історичних, локальних та символічних аспектів простору;
- формувати соціальну згуртованість — зелений простір як місце комунікації, взаємодії і співпраці [22].

Зелена інфраструктура в такому підході виконує не лише екологічну, а й соціотерапевтичну функцію — знижує рівень стресу, підвищує фізичну активність і почуття приналежності до громади.

3. Економічні аспекти сталого відновлення означають раціональне використання ресурсів, інноваційні механізми фінансування та довгострокову

ефективність проєктів. За Costanza (1997), сталий простір — це такий, що «забезпечує економічні вигоди, не підриваючи екологічну базу» [23].

Економічна доцільність відновлення зелених зон досягається через:

- багатофункціональне використання територій (рекреація, освіта, культурні події);
- розвиток екотуризму і локального бізнесу (кафе, велопрокати, виставкові майданчики);
- залучення публічно-приватного партнерства (PPP) для утримання та догляду за об'єктами;
- використання екологічних технологій — систем збору дощової води, енергоощадного освітлення, переробки відходів [24].

4. Просторово-планувальні принципи. Згідно з The New Leipzig Charter (2020), сучасні європейські міста мають формувати «компактні, зелені та справедливі» простори [25]. У межах цих принципів планування зелених зон ґрунтується на:

- компактності та доступності — рівномірне розташування зелених територій у межах пішохідної досяжності (400–500 м);
- мережовості — створення зв'язків між окремими зонами у вигляді екологічних коридорів;
- адаптивності — гнучке використання територій, здатність реагувати на зміну кліматичних та соціальних умов;
- інтеграції з міською інфраструктурою — поєднання зелених просторів із транспортною, рекреаційною та соціальною мережею [26].

Такі принципи дають можливість не лише поліпшити екологічні умови, а й підвищити якість життя населення, створюючи привабливе, безпечне й здорове міське середовище.

5. Кліматична адаптація та резильєнтність (resilience) міського середовища. За IPCC (2021), зелені території відіграють ключову роль у пом'якшенні наслідків кліматичних змін — зменшенні температури, зниженні ризиків підтоплення, регулюванні опадів [27].

Інтеграція «nature-based solutions» — природоорієнтованих рішень — у процеси планування дозволяє поєднувати екологічні та соціальні вигоди. Це підтверджено практиками міст Копенгаген, Роттердам, Мельбурн, де ревіталізація парків і прибережних зон включає зелені дахи, водозбірні системи, біофільтри і громадські простори, стійкі до погодних коливань [28].

Реалізація цих принципів забезпечує сталий розвиток урбаністичних екосистем, де зелені зони стають не лише елементом благоустрою, а стратегічною інфраструктурою міста, що підвищує його резильєнтність, привабливість і якість життя мешканців.

1.2. Паркова зона як елемент екосистеми міста

Розглядати паркову зону в концепції загальної екосистеми міста потрібно виходячи із класифікаційних підходів та значення парку для самого міста. Виділять такі значення парків:

1. Функціональне значення міських парків, коли міські парки є базовими елементами зеленого каркасу міста, виконуючи широкий спектр функцій — від рекреаційної до просторово-екологічної. У структурі міського середовища парк виступає своєрідним «мультифункціональним інфраструктурним об'єктом», який одночасно підтримує екологічну рівновагу, формує комфортне життєве середовище і забезпечує соціальну взаємодію мешканців [29].

З функціонального погляду парки поділяються на зони відпочинку, культурно-дозвілєві простори, зони масових заходів, а також території екологічного та освітнього призначення. Згідно з дослідженнями організації World Urban Parks, якість міського парку визначається не лише його розміром або кількістю зелених насаджень, а насамперед — функціональною

гнучкістю, доступністю та рівнем інтеграції з навколишньою міською тканиною [30].

Сучасні тенденції урбаністичного планування свідчать, що парки дедалі частіше розглядаються як інструменти просторового менеджменту — тобто вони не лише реагують на потреби населення, а й формують нові моделі використання міського простору. Так, приклад парку «The High Line» у Нью-Йорку демонструє, як перетворення занедбаної інфраструктури в рекреаційну зону може ініціювати економічне та соціальне пожвавлення довколишніх кварталів [31].

2. Екологічне значення парків у межах міського простору є ключовою, оскільки саме вони компенсують негативні наслідки урбанізації, сприяють стабілізації мікроклімату, очищенню повітря, зменшенню рівня шуму й підвищенню біорізноманіття. Згідно з оцінками Європейського агентства з навколишнього середовища (EEA), зелені зони можуть знизити середню температуру повітря в міських районах на 2–4°C, що особливо актуально в умовах кліматичних змін [32].

Рослинність у парках поглинає шкідливі гази та пилові частинки, а деревні насадження утримують до 80 % атмосферного пилу [33]. Крім того, парки виконують роль «екологічних коридорів», що забезпечують міграцію видів між розірваними природними осередками в межах міської агломерації [34].

Особливо важливою є гідрологічна функція міських зелених зон — вони регулюють поверхневий стік, зменшують ризики підтоплення та сприяють природному водообігу. Концепції «sponge city» (місто-губка), що активно впроваджуються у Китаї, Німеччині та Нідерландах, використовують парки як природні елементи управління дощовими водами [35].

3. Соціальне значення міських парків визначається їхньою здатністю бути простором комунікації, інтеграції та психологічного відновлення людини. Психологічні дослідження показують, що перебування в зеленому

середовищі знижує рівень стресу, покращує когнітивні функції та емоційний стан [36].

У контексті соціальної інтеграції парки виступають місцем зустрічей різних соціальних груп, сприяють інклюзивності та взаємодії спільнот. За спостереженнями sociologist Matthew Gandy, парки можна розглядати як «демократичні простори» (democratic spaces), де суспільні бар'єри мінімізуються, а соціальні ролі стають гнучкішими [37].

Особливе значення мають парки в умовах щільної забудови, коли доступ до природи стає обмеженим. Вони виконують роль «соціального ліфта» — надають можливість людям різного статусу відпочивати на рівних умовах. У дослідженнях WHO Urban Green Spaces and Health (2016) зазначається, що регулярне використання парків знижує рівень серцево-судинних захворювань і підвищує тривалість життя населення [38].

Окрім значення, треба враховувати і типологію міських парків, що формується залежно від їхніх розмірів, функцій, ступеня благоустрою, природних характеристик і розташування в структурі міста.

Згідно з міжнародною класифікацією The Urban Green Space Framework [39], виділяють такі основні типи зелених зон:

1. Парки загальноміського значення (metropolitan parks) — великі території, що обслуговують усе місто, часто включають природні ландшафти, водойми та культурні об'єкти. Приклади: Hyde Park (Лондон), Central Park (Нью-Йорк).

2. Парки районного рівня (district parks) — середнього розміру зони, розташовані в межах житлових кварталів, призначені для щоденного відпочинку мешканців.

3. Мікропарки та сквери (neighbourhood / pocket parks) — невеликі зелені ділянки у щільній забудові, що забезпечують доступ до природи в пішій доступності.

4. Спеціалізовані парки (thematic or ecological parks) — створені для конкретних завдань: ботанічні, зоологічні, дитячі, спортивні, екопарки тощо.

У європейській практиці також використовують класифікацію за ступенем природності середовища:

- антропогенно-трансформовані парки, створені на основі архітектурно-планувальних концепцій (наприклад, міські бульвари, формальні сади);
- напівприродні, що поєднують ландшафтний дизайн і природні елементи;
- природно-рекреаційні, орієнтовані на збереження екосистем із мінімальним втручанням людини [40].

З урахуванням принципів сталого розвитку формується нова типологія — екопарки та рекреаційно-освітні комплекси, які поєднують екологічну освіту, відновлення біорізноманіття та рекреаційні функції. Приклади таких просторів — EcoPark у Ханої або Tempelhofer Feld у Берліні.

1.3. Роль ревіталізації паркових зон у забезпеченні сталого розвитку міста

Сучасне місто не може існувати без зелених зон, які виконують одночасно екологічні, соціальні та економічні функції. Паркові території є важливими елементами міського середовища, що створюють простір для відпочинку, рекреації, культурного та освітнього розвитку, а також сприяють підтримці біорізноманіття і поліпшенню мікроклімату. У цьому контексті ревіталізація паркових зон виступає як інструмент забезпечення сталого розвитку міста, що дозволяє інтегрувати соціальні, екологічні та економічні ефекти в межах одного проєкту.

Процес ревіталізації передбачає оновлення фізичної інфраструктури парку, збереження природних ресурсів та розвиток функцій, які забезпечують постійну користь для мешканців і гостей міста. Це може включати облаштування зон відпочинку з лавками та освітленням, створення

первинних укриттів, організацію спортивних та дитячих майданчиків, запуск туристичних маршрутів із використанням малих корабликів по водоймах, встановлення міні-кав'ярень, зимових ковзанок та зон для виходу собак. Такий комплекс заходів спрямований на те, щоб зробити парк доступним і комфортним для різних груп населення у будь-яку пору року.

Ревіталізовані паркові території надають істотний екологічний ефект (табл.1.2), що проявляється у поліпшенні мікроклімату, зменшенні пилового та шумового забруднення, підвищенні вологості та підтримці біорізноманіття. Зелені насадження, штучні водойми та спеціальні навчальні екологічні зони сприяють збереженню флори та фауни, а також створюють простір для спостереження за природними процесами. Завдяки цьому відвідувачі можуть не лише відпочивати, а й здобувати знання про довкілля та принципи сталого використання природних ресурсів.

Таблиця 1.2

Екологічні ефекти ревіталізації паркових зон

Ефект	Опис	Методи реалізації
Поліпшення мікроклімату	Зниження температури, підвищення вологості та зменшення пилового навантаження	Озеленення, газони, штучні водойми
Збереження біорізноманіття	Підтримка флори і фауни, охорона водних та лісових екосистем	Природоохоронні зони, навчальні маршрути, інтерактивні панелі
Екологічна освіта	Формування знань про довкілля	Інформаційні таблички, QR-коди, інтерактивні панелі
Рекреаційно-оздоровчий ефект	Створення комфортних зон для фізичної активності та відпочинку	Бігові та прогулянкові маршрути, спортивні та дитячі майданчики

Парк виконує також важливу соціальну функцію (табл.1.3) оскільки створює середовище для спілкування, освіти та культурного розвитку. Облаштування зон відпочинку, дитячих і спортивних майданчиків, встановлення лавок та освітлення сприяє доступності парку для людей

різного віку та фізичних можливостей. Організація культурних та освітніх подій, майстер-класів, виставок та концертів забезпечує активне використання простору, формує соціальну взаємодію та стимулює відвідування парку сім'ями, молоддю та туристами.

Крім екологічних та соціальних вигод, ревіталізація парку створює економічний ефект (табл.1.4), який проявляється у розвитку малого та середнього бізнесу, збільшенні туристичної привабливості та стимулюванні подієвого туризму. Міні-кав'ярні, сезонні ярмарки, прокат спортивного та туристичного обладнання, організація фестивалів і святкових заходів забезпечують додатковий дохід для місцевих підприємців та надходження до бюджету міста.

Таблиця 1.3

Соціальні ефекти ревіталізації паркових зон

Ефект	Цільова аудиторія	Заходи
Підвищення комфортності	Усі відвідувачі	Лавки, освітлення, укриття, безпечні доріжки
Освітня цінність	Школярі, студенти, туристи	Навчальні зони, інтерактивні панелі, екологічні маршрути
Культурний розвиток	Молодь, дорослі	Концерти, виставки, фестивалі, майстер-класи
Соціальна інтеграція	Родини, люди похилого віку, люди з інвалідністю	Доступні рекреаційні простори, спеціальні майданчики

Запуск туристичних маршрутів із використанням малих корабликів на водоймах парку стимулює розвиток туристичної інфраструктури та підвищує тривалість перебування гостей міста, що, у свою чергу, сприяє розвитку супутніх галузей – харчування, транспорту та культурних послуг.

Таблиця 1.4

Економічні ефекти ревіталізації паркових зон

Ефект	Складові	Методи реалізації
Туристична	Кількість відвідувачів,	Туристичні маршрути, екскурсії,

активність	тривалість перебування	запуск кораблика
Розвиток бізнесу	Нові робочі місця, доходи МСБ	Міні-кав'ярні, прокат спорядження, сувенірна продукція
Подієвий туризм	Фестивалі, концерти, свята	Літні музичні події, святкові ярмарки, ковзанка взимку
Підвищення вартості нерухомості	Імідж району, інвестиції	Якісний благоустрій, озеленення, оновлення інфраструктури

Завдяки комплексному підходу до модернізації парку досягається інтеграційний ефект (табл.1.5), коли соціальні, екологічні та економічні функції взаємопідтримують одна одну. Парк стає центром культурного та освітнього життя, місцем для оздоровлення та активного відпочинку, а також джерелом доходів для місцевого бізнесу. Подібна інтеграція дозволяє досягти максимальної користі для міста та населення, формуючи сучасний, функціонально насичений та сталий громадський простір.

Таблиця 1.5

Інтеграційний ефект ревіталізації паркових зон

Сфера впливу	Ефекти	Приклади заходів
Соціальна	Підвищення якості життя, інтеграція	Відпочинкові зони, дитячі та спортивні майданчики
Екологічна	Поліпшення мікроклімату, збереження біорізноманіття	Водні об'єкти, зелені насадження, навчальні зони
Економічна	Туризм, бізнес, інвестиції	Кав'ярні, фестивалі, прокат обладнання, туристичні маршрути

Таким чином, ревіталізація паркових зон виступає ефективним механізмом забезпечення сталого розвитку міста, оскільки дозволяє поєднати економічні, соціальні та екологічні цілі, забезпечуючи тривалу користь для міського середовища та всіх його мешканців. Комплексний підхід до оновлення парку дозволяє створити сучасний, безпечний, функціонально

насичений та привабливий простір, який відповідає потребам сучасного міста і сприяє його сталому розвитку.

1.4. Світовий досвід ревіталізації паркових територій

Ревіталізація міських парків є унікальним практичним явищем, адже через різномітність та особливість клімату, ландшафтів, флори та фауни не можливо створити два однакових парки, проте вивчивши досвід інших країн, його можна адаптувати під конкретний запит.

Розглянемо приклади успішних проєктів ревіталізації в таких країнах, як Німеччина, Польща, США:

1. Ревіталізація індустріальних ландшафтів Німеччини. Одним із найвідоміших прикладів ревіталізації у Європі є проєкт Emscher Landschaftspark у Рурському регіоні (Німеччина), реалізований у межах програми IBA Emscher Park (1989–1999). Її метою було комплексне відродження постіндустріального середовища через екологічну реконструкцію, культурну реінтерпретацію та створення нової просторової ідентичності території [41].

Центральним об'єктом став парк Landschaftspark Duisburg-Nord, розроблений архітектором Петером Лацом (Peter Latz). На території колишнього металургійного комбінату було створено простір для рекреації, спорту, освіти та туризму. Промислові споруди переосмислено як частину ландшафту: старі доменні печі перетворено на оглядові вежі, резервуари — на водні сади, а газгольдери — на культурні сцени [42].

У межах концепції «зеленого ребрендингу» (Green Branding) проєкт отримав міжнародне визнання як приклад поєднання екологічного, економічного та соціального відновлення. Важливим елементом стала

екологічна ренатуралізація річки Емшер, де замість бетонних каналів відновлено природну гідросистему [43].

Завдяки програмі ІВА регіон Рур, який раніше асоціювався з промисловим занепадом, став символом інноваційної урбаністики, залучивши мільйони туристів і нові інвестиції [44].

2. Польський досвід ревіталізації. Польща є одним із лідерів Центральної Європи у сфері міської ревіталізації. Від початку 2000-х у країні реалізовано низку масштабних проєктів із підтримкою ЄС. Одним із найуспішніших прикладів вважається Bulwary Wiślane у Варшаві — ревіталізація набережної Вісли, де поєднано природні, рекреаційні та транспортні функції [45].

Головна ідея — повернення міста до річки через створення громадських просторів, що забезпечують баланс між урбанізацією та природою. Використано сучасні екологічні технології: біоінженерні укріплення берегів, системи фільтрації дощових вод, сонячне освітлення та натуральні матеріали [46].

Іншим показовим прикладом є Strefa Kultury (Культурна зона) в Катовіце — ревіталізація території колишніх шахт у багатофункціональний культурний квартал із Національним музеєм Сілезії, концертним залом NOSPR та Міжнародним конгрес-центром. Проєкт поєднав індустріальну спадщину з високоякісною сучасною архітектурою, забезпечивши економічне відродження регіону [47].

3. Американський досвід: урбаністична ревіталізація через «зелену інфраструктуру». Найвідомішим прикладом сучасної ревіталізації у США є The High Line Park у Нью-Йорку. Це лінійний парк, створений на місці занедбаної вантажної залізниці, що пролягала на висоті десяти метрів над рівнем вулиць. Автори проєкту — архітектурне бюро Diller Scofidio + Renfro та ландшафтна фірма James Corner Field Operations — використали принцип «адаптивного повторного використання» (adaptive reuse), перетворивши індустріальний простір на пішохідну алею довжиною понад 2,3 км [48].

High Line став каталізатором соціальної та економічної ревіталізації прилеглих кварталів, підвищивши вартість нерухомості та залучивши культурні ініціативи. За даними Нью-Йоркського департаменту міського розвитку, кількість відвідувачів перевищує 7 млн осіб на рік [49].

Інший приклад — Millennium Park у Чикаго, створений у 2004 р. на території, що раніше використовувалась як залізничні склади. Проєкт поєднав інноваційний дизайн, мистецтво та екотехнології. Водні системи парку використовують очищену дощову воду, а підземна стоянка забезпечує мінімальне втручання в ландшафт [50].

У США ревіталізаційні стратегії орієнтуються на концепцію Green Infrastructure, що передбачає створення мережі природних і напівприродних територій, які забезпечують екосистемні послуги: очищення повітря, зниження температури, фільтрацію води та соціальну інтеграцію [51].

Порівняння досвіду Німеччини, Польщі та США показує, що, незважаючи на різні історико-культурні контексти, успішні ревіталізаційні проєкти мають спільні принципи:

- орієнтація на сталий розвиток та екологічну ефективність;
- адаптивне використання існуючих інфраструктурних об'єктів;
- пріоритет людиноцентричного дизайну та інклюзивності;
- створення мультифункціональних просторів, що поєднують природу, культуру й економічну активність [52].

У Німеччині акцент робиться на екологічній ренатуралізації (відновленні природних процесів), у Польщі — на соціальній інтеграції та доступності, а в США — на естетиці, технологічності та брендингу міського простору [53].

З погляду технологій, сучасні проєкти ревіталізації активно впроваджують:

- біоінженерні рішення (системи очищення стоку, зелені дахи, біофільтри);

- цифрове моделювання середовища (BIM та GIS-технології для планування зелених зон);
- енергоефективні системи (LED-освітлення, сонячні панелі, інтегровані сенсорні системи моніторингу) [54].

Важливо, що всі три країни демонструють перехід від класичної реставрації ландшафту до інтегрованої урбаністичної ревіталізації, яка розглядає парк або зелену зону як інструмент економічного, екологічного та культурного відродження міста [55].

Висновки до розділу 1

Еволюція поняття «ревіталізація» в урбаністиці пройшла шлях від фізичної реконструкції міських кварталів до комплексного процесу сталого розвитку, що охоплює просторові, соціальні, культурні й екологічні аспекти. Сучасна ревіталізація передбачає баланс між збереженням і розвитком, між економічною ефективністю і соціальною справедливістю, між міською щільністю та природною стійкістю.

Для сучасних міст, зокрема для Одеси, ревіталізація паркових зон є не лише архітектурним або екологічним завданням, а й стратегічною основою для формування комфортного, безпечного і сталого міського середовища.

Принципи сталого розвитку у відновленні зелених зон формують методологічну основу ревіталізації міського простору. Вони передбачають:

1. Екологічну стійкість — збереження природних систем, біорізноманіття, кліматичної рівноваги.
2. Соціальну інклюзивність — справедливий доступ, участь громад, культурну репрезентативність.
3. Економічну ефективність — раціональне управління ресурсами, довготривалу життєздатність.

4. Просторову інтеграцію — зв'язність, адаптивність і взаємодію з іншими міськими структурами.

Міські парки відіграють ключову роль у формуванні сталого міського середовища. Їхнє значення охоплює три взаємопов'язані рівні: функціональний (просторово-рекреаційна організація міста), екологічний (підтримка природної рівноваги, зменшення негативного впливу урбанізації) та соціальний (створення умов для комунікації, інклюзивності та психічного добробуту).

Сучасні підходи до типології зелених зон демонструють, що парк — це не лише місце відпочинку, а багатофункціональний інструмент міського розвитку. В умовах ревіталізації паркових зон важливо інтегрувати всі три виміри — екологічний, соціальний та культурний — у єдину систему просторового планування, що відповідає принципам сталого розвитку.

Міжнародний досвід доводить, що ревіталізація паркових та індустріальних територій — це не лише благоустрій чи озеленення, а комплексний процес міської трансформації, який охоплює просторові, екологічні, соціальні й економічні аспекти.

Проекти Німеччини, Польщі та США показують різні моделі, але спільну мету — повернення життя у занедбані простори, створення гармонійного балансу між природою, культурою й технологіями. Саме ці підходи можуть бути адаптовані у вітчизняних умовах — зокрема, під час ревіталізації паркових зон м. Одеси.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ ПАРКОВОЇ ТЕРИТОРІЇ М. ОДЕСИ

2.1. Характеристика досліджуваної території

Дюківський парк, відомий також як Дюківський сад, є однією з найстаріших і водночас найцікавіших пам'яток садово-паркового мистецтва Одеси, яка відображає етапи розвитку міста, його соціально-політичні трансформації та культурні зміни протягом понад двох століть. Його історія розпочинається на початку XIX століття, коли за наказом першого градоначальника Одеси, герцога Армана Емануеля де Рішельє, на східному схилі Водяної балки було закладено приватний сад навколо літньої резиденції градоначальника. Вибір саме цієї місцевості не був випадковим: рельєф місцевості з природними терасами та наявність численних джерел холодної води (рис.2.1) створювали унікальні умови для облаштування складної композиції саду з різнорівневими майданчиками, ставками, фонтанами, доріжками та альтанками. Ці природні умови дозволяли реалізувати концепцію ландшафтного саду з елементами європейської та французької традиції, що було характерним для амбіційних міських проєктів початку XIX століття. Дюківський сад спочатку мав назви «Рішельєва дача» та «Рішельєв сад», однак пізніше його стали називати Дюкським садом на честь герцога. Заснування парку супроводжувалося значним науково-ботанічним підходом: для насаджень спеціально замовляли рослини з Франції та Італії, що свідчить про прагнення створити високохудожню та екологічно збалансовану зелено-просторову структуру.

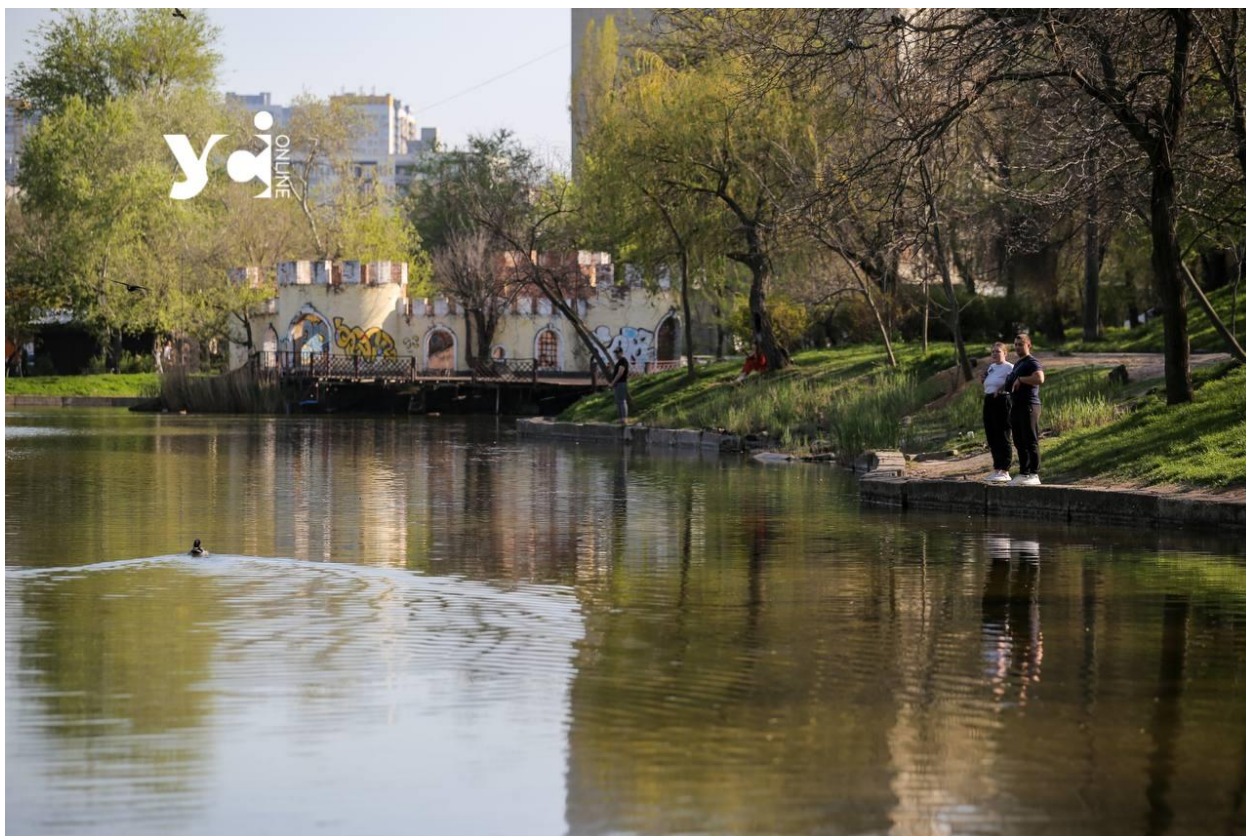

Рис.2.1. Водойма Дюківського парку

Протягом перших десятиліть свого існування парк виконував як приватні, так і соціально-культурні функції. Він слугував місцем відпочинку для градоначальника та представників еліти міста, а також був своєрідним символом міського престижу. Після від'їзду де Рішельє у 1814 році сад переходить у спадок ад'ютанту Івану Стемпковському, а згодом, у 1826 році, стає власністю міста з обов'язковим збереженням як громадського простору. Такий перехід від приватного до громадського використання став важливим соціальним та урбаністичним явищем, адже він демонстрував початкові тенденції розвитку міських зелених зон як доступних просторових ресурсів для мешканців.

У другій половині XIX століття парк пережив певний занепад, що було пов'язано з кількома факторами. Зміна власників та недостатнє фінансування призвели до руйнування архітектурних елементів, фонтанів, штучних водойм та доріжок. Частина території використовувалася під господарські потреби: городи, випас худоби, будівництво притулків для сиріт та дітей ув'язнених, а також тимчасові військові табори. Такі трансформації демонструють, що функціональна спеціалізація території змінювалася відповідно до соціально-економічних умов і потреб міста, що негативно позначилося на збереженні історико-культурної цінності саду. Проте навіть у цей період парк залишався важливим рекреаційним центром для місцевого населення, де організовували дитячі спортивні майданчики та культурні заходи для молоді з бідних районів, що свідчить про соціальну орієнтованість міського простору.

Початок XX століття та події революційних років, а також громадянська війна, додатково поглибили занепад парку. Деревина активно використовувалася для опалення, водні системи руйнувалися, а зелені насадження загинули. Після встановлення радянської влади в 1930–1940-х роках почалися спроби відновлення парку, однак вони були обмежені і непослідовні. Друга світова війна принесла нові руйнування, після яких необхідність реконструкції стала очевидною. Відновлювальні роботи розпочалися у 1949 році, коли парк було офіційно перетворено на міський

парк відпочинку, що отримав назву «Перемога». У цей період відбувалося формування радянського образу парку як простору для масового відпочинку, де з'являлися дитячі атракціони, спортивні майданчики, літні кінотеатри та павільйони для виставок. Важливим аспектом цього етапу стало використання парку для проведення регіональних виставок досягнень народного господарства, що формувало у відвідувачів сприйняття парку як культурного та освітнього простору. Певним соціокультурним маркером цього часу стало використання парку як місця зйомок радянських кінокартин, що сприяло його популяризації серед населення та формуванню колективної пам'яті про Дюківський сад (рис.2.2).

Рис. 2.2. Виставкова заходи

У другій половині XX століття парк зазнав подальших змін: у 1971 році було відкрито льодову арену «Кришталь», що стало важливим центром розвитку зимових видів спорту в місті. Парк отримав статус пам'ятки садово-паркового мистецтва регіонального значення, що засвідчувало його культурну та історичну цінність. Однак після розпаду СРСР у 1990-х роках Дюківський парк почав поступово занепадати через недостатнє фінансування та відсутність належного догляду. Частина будівель і павільйонів була покинута,

інфраструктура застаріла, зелені насадження втратили свій первісний вигляд. Ситуація погіршилася у 2010-х роках, коли парк був переданий в оренду приватній компанії, яка не виконувала своїх зобов'язань щодо відновлення та утримання території. Це призвело до руйнування історичних об'єктів та погіршення екологічного стану парку.

На сьогодні Дюківський парк повернуто у комунальну власність міста Одеси. Міська влада розробляє проектно-кошторисну документацію для його реконструкції з урахуванням історико-культурної цінності, сучасних стандартів благоустрою та рекреаційної функції. Планується відновлення зелених насаджень, водних систем, архітектурних елементів та створення сучасної інфраструктури для відпочинку. Таким чином, Дюківський парк демонструє еволюцію урбаністичного простору від приватного саду до громадської рекреаційної зони, що відображає соціально-політичні, культурні та економічні трансформації міста протягом понад двох століть. Його сучасне відновлення є важливим кроком у збереженні культурної спадщини Одеси та формуванні якісного міського середовища для населення [56-60].

Дюківський парк розташований у центральній частині міста Одеси, на східному схилі Водяної балки чи Водяний яр, однієї з численних балок північного передмістя історичного центру, у районі, що межує з історичними частинами міста — Слободкою та Молдаванкою. Точніше, територія парку простягається вздовж вулиці Балківської, яка розташована на схилі балки, та охоплює ділянку зі схилом та терасованими рівнями. Його геопросторове положення характеризується близькістю до основних транспортних артерій та міських кварталів, що забезпечує легкий доступ для мешканців і гостей міста. Терасована структура рельєфу з висотами від 15 до 40 метрів над рівнем моря формує природний амфітеатр, який визначає композиційні рішення парку, а також відкриває перспективні види на місто та прилеглі території.

Геопросторово слід відзначити три рівні планування території парку (рис.2.3):

- Нижній рівень — безпосередньо вздовж вулиці Балківської, поблизу входу до парку, що забезпечує доступ до міської вулиці.
- Середній рівень — схил балки з терасами та алеями, що піднімається вгору від нижньої частини.
- Верхній рівень — плоска платформа на вершині схилу чи узвишші, що формує композиційну вершину парку.

Рис.2.3. Нижній, середній та верхній рівні

Верхня тераса слугувала для організації оглядових майданчиків і декоративних композицій, середня тераса формувала простір для алеї та водойм, а нижня — природного водотоку і зелених зон із більш природним виглядом. Така геопросторова структура створює можливості для зонування парку відповідно до функціонального призначення та композиційних акцентів, що залишалося основою ландшафтного планування протягом XIX та XX століть.

Природно-кліматичні умови парку формуються у межах помірно-континентального клімату південної частини України, що характеризується відносно м'якою зимою, тривалою теплою весною, спекотним літом та

помірною кількістю опадів, переважно у вигляді дощу. Середньорічна температура становить близько $+10,5\text{ }^{\circ}\text{C}$, що створює сприятливі умови для вирощування широкого спектра деревних і чагарникових насаджень, які використовувалися при закладці парку. Вітровий режим із переважанням північно-східних і східних вітрів у поєднанні з рельєфом сприяв формуванню специфічних мікрокліматичних зон, що забезпечувало підтримку вологості та температурного режиму в різних частинах парку. Наявність підґрунтових вод на глибині 1,5–3,0 м і природних джерел забезпечувала стабільне водопостачання, що використовувалося для декоративних ставків, фонтанів та озеленення. Підземний потік виконував функцію природного дренажу, що запобігав заболочуванню території та сприяв підтриманню здорової рослинності.

Ландшафтні умови парку визначаються терасованим рельєфом схилу, що створює різноманітність перспектив і композиційних ефектів (рис.2.4). Верхня тераса з пологим плато слугувала для організації оглядових майданчиків та алей, середня тераса була призначена для декоративних водних елементів та груп деревно-чагарникових насаджень, нижня тераса, прилягаючи до природного водотоку, зберігала природний характер ландшафту. Рельєф у поєднанні з мікрокліматичними особливостями створює умови для формування багаторівневого зеленого покриву, який включає високі деревні насадження, середні чагарникові яруси та низькорослі декоративні рослини. Високі дерева виконують функцію вітрозахисного бар'єру, регулюють освітленість і вологість ґрунту, а декоративні чагарники та трав'янисті насадження забезпечують естетичне багаторівневе оформлення парку.

Ґрунтові умови парку представлені переважно чорноземами малогумусовими, супіщаними та суглинковими, з високим рівнем проникності та добрим дренажем, що сприяє розвитку кореневої системи деревних і чагарникових насаджень. В окремих зниженнях, близьких до природних джерел, спостерігаються більш вологі дерново-карбонатні ґрунти,

що створює сприятливі умови для зростання водолюбних рослин. Врахування ґрунтових особливостей було ключовим при закладанні парку, оскільки воно визначало розміщення основних деревних видів, декоративних чагарників і квітників, а також ефективність системи поливу та дренажу.

Рис.2.4. Ландшафтні умови парку

Рослинність парку історично включала широколистяні та хвойні насадження, декоративні чагарники та трав'янисті композиції (рис.2.4). Високі дерева, такі як дуби, тополі та платани, формували основний каркас зеленого покриву, середні яруси займали клени, каштани, акації та декоративні види, а низькорослі рослини та чагарники використовувалися для декоративного оформлення алей та композиційних центрів. Терасована

структура та наявність джерел дозволяли розміщувати декоративні ставки, фонтани та квітники таким чином, щоб створювати естетично привабливі композиції та водночас підтримувати біорізноманіття.

Гідрологічна система парку формувалася завдяки природним джерелам та підземному потоку, які забезпечували безперервне живлення декоративних водойм і фонтанів. Використання природного рельєфу для створення ставок і водних каскадів дозволяло не лише формувати декоративні ефекти, але й підтримувати стабільний рівень ґрунтової вологості для рослинності, що особливо важливо в умовах південного клімату Одеси (рис.2.5). Вода з природних джерел використовувалася для наповнення фонтанів, декоративних ставків та невеликих каналів, що поєднували різні частини парку і створювали єдину гідрологічну мережу, яка гармонійно інтегрувалася в ландшафт [61-64].

Рис. 2.5. Водоймище парку

Таким чином, геопросторове положення Дюківського парку, його природно-кліматичні, ландшафтні умови, ґрунти, рослинність і гідрологія створюють унікальний комплекс, що забезпечує стабільність екологічної

системи та формує естетично цілісний рекреаційний простір. Ці фактори визначали його композиційні та функціональні особливості протягом XIX–XX століть і залишаються ключовими при сучасній реконструкції парку, яка спрямована на збереження історико-культурної спадщини та забезпечення комфортних умов відпочинку для одеситів і гостей міста.

2.2. Сучасний стан об'єкта дослідження

Комплексний аналіз благоустрою, інфраструктури та озеленення паркової території є необхідною передумовою для обґрунтованого визначення напрямів її подальшого розвитку та ревіталізації. Стан елементів благоустрою, рівень інфраструктурного забезпечення та якість зелених насаджень безпосередньо впливають на екологічну стійкість парку, комфорт і безпеку відвідувачів, а також на його соціальну та рекреаційну цінність у структурі міського середовища. Водночас саме в межах таких територій найяскравіше проявляються наслідки тривалого недогляду, управлінських прорахунків і фрагментарних рішень, що призводить до деградації простору та накопичення екологічних і соціальних ризиків.

У зв'язку з цим аналіз спрямований на виявлення фактичного стану благоустрою, інженерної та пішохідної інфраструктури, системи озеленення й водних елементів, а також на визначення ключових проблем і обмежень, що перешкоджають повноцінному функціонуванню парку як сучасного громадського простору. Особлива увага приділяється ідентифікації проявів деградації території, оцінці екологічних загроз та соціальних ризиків, які формуються внаслідок незадовільного утримання, що створює основу для подальшого науково обґрунтованого проектування заходів з ревіталізації.

Тому аналіз сучасного стану об'єкта дослідження розділено на два модулі:

1. Поточний стан благоустрою та інфраструктури парку

1.1. Благоустрій території. Дюківський парк займає площу приблизно 24,5 гектара, що відповідає 245 700 м², із яких близько 170 522 м² припадає на зелені насадження, 13 764 м² займають водні об'єкти, а площа твердих покриттів, включаючи проїзди, майданчики та алейні доріжки, становить 52 268 м². Така пропорція використання території відображає традиційний підхід до планування великих міських парків, де зелена площа займає основний обсяг території, а водні елементи та тверді покриття слугують як функціональними, так і композиційними складовими ландшафту. За офіційними даними, на території парку розташовано 21 будівлю загальною площею 4 133 м², серед яких присутні адміністративні будівлі, павільйони, технічні споруди та об'єкти інфраструктури відпочинку. Така щільність забудови дозволяє забезпечити необхідні функції парку без надмірного перевантаження території архітектурними об'єктами, що є важливим для збереження його природного ландшафту та зелених зон.

Благоустрій території парку, за даними муніципальних комунальних служб, здійснюється систематично, проте він залишається фрагментарним і потребує комплексного оновлення. Наприклад, у 2021 році було замінено 15 зовнішніх освітлювальних опор уздовж центральної алеї, очищено один із прудів, проведено часткове озеленення та догляд за насадженнями. Подібні роботи, хоча і позитивно впливають на стан окремих елементів, не забезпечують повноцінного комплексного утримання всієї території, що вимагає системного підходу до реконструкції інженерних мереж, водних об'єктів, алейних доріжок та зелених зон. Такий стан благоустрою є характерним для багатьох історичних парків міських агломерацій, де довготривала недофінансованість та приватизаційні процеси призводять до часткового руйнування інфраструктури.

Інфраструктура входу та пішохідних маршрутів функціонує, при цьому основний вхід парку з'єднує центральна алея, яка переходить через сходи на середній рівень, що відповідає терасованому рельєфу території. Це

забезпечує зручну навігацію для відвідувачів і створює чітку композиційну вісь парку. Важливим елементом благоустрою є водні об'єкти: ставок із островом, що живиться джерельною водою зі схилу балки, виконує не лише декоративну та рекреаційну функцію, але й підтримує мікроклімат парку, зберігаючи рівень вологості в його центральній частині. Наявність водойми та пов'язаної з нею рослинності створює середовище для формування біорізноманіття та збереження природної екологічної рівноваги в міському середовищі.

1.2. Інфраструктура обслуговування Дюківського парку сформувалася під впливом його історичного розвитку, просторової структури та сучасних управлінських умов, що зумовлює її неоднорідний і фрагментарний характер. Парк має базову пішохідну та транспортну доступність, оскільки розташований уздовж вулиці Балківської — однієї з важливих міських магістралей, що забезпечує сполучення з центральними та периферійними районами Одеси. Наявність принаймні одного основного входу дозволяє організувати потік відвідувачів, однак кількість входів і їх просторове розташування не повністю відповідають масштабам території парку та сучасним вимогам до рівномірної доступності рекреаційних просторів.

Особливістю інфраструктурної організації Дюківського парку є його терасований рельєф, який безпосередньо впливає на формування пішохідних маршрутів. Вертикальні перепади висот зумовили необхідність використання сходів, алей і терас, які забезпечують зв'язок між верхнім, середнім та нижнім рівнями парку. Така структура має значний потенціал з точки зору ландшафтної виразності та формування видових перспектив, проте водночас створює обмеження щодо доступності для маломобільних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку та батьків із дитячими візками. Відсутність системно облаштованих пандусів і безбар'єрних маршрутів свідчить про невідповідність інфраструктури парку сучасним принципам інклюзивного міського середовища.

Інші елементи інфраструктури обслуговування, що є стандартними для міських парків рекреаційного типу, представлені недостатньо або функціонують фрагментарно. Зокрема, на території парку відсутня інформація про належно облаштовані та постійно діючі громадські вбиральні, що істотно знижує комфорт перебування відвідувачів, особливо у разі тривалого відпочинку. Недостатньо розвиненими залишаються спортивні майданчики, дитячі ігрові зони та інтерактивні простори, які в сучасних умовах є важливими складовими багатофункціонального паркового середовища та сприяють залученню різних вікових і соціальних груп. Відсутність або незадовільний стан таких елементів обмежує рекреаційний потенціал парку та знижує його конкурентоспроможність порівняно з іншими міськими зеленими зонами.

Стан інфраструктури обслуговування значною мірою зумовлений управлінськими проблемами, що виникли у період передачі парку в оренду приватному інвестору на умовах концесії. За повідомленнями місцевих засобів масової інформації та підтвердженнями комунальних служб, інвестор-концесіонер, який мав забезпечувати утримання, благоустрій і розвиток парку, фактично не виконував покладені на нього зобов'язання. У результаті більшість робіт із підтримання мінімального рівня функціонування інфраструктури здійснювалися виключно силами комунальних підприємств, що обмежувало можливості комплексного розвитку території та призводило до виконання лише точкових, переважно аварійних заходів.

Наслідком такої ситуації стало погіршення технічного стану інфраструктурних елементів і накопичення значної заборгованості за користування земельною ділянкою. Судовими рішеннями встановлено, що договір оренди землі підлягає розірванню у зв'язку з боргами орендаря, які перевищили 8,4 млн грн, а сама територія має бути повернена у комунальну власність міста. Цей факт є ключовим для подальшого розвитку інфраструктури обслуговування Дюківського парку, оскільки відкриває можливості для впровадження нової моделі управління, заснованої на

принципах публічності, комплексного планування та збереження історико-культурної спадщини. Стан деяких елементів парку наведено на рис.2.6-2.8.

Рис.2.6 Адміністративна будівля

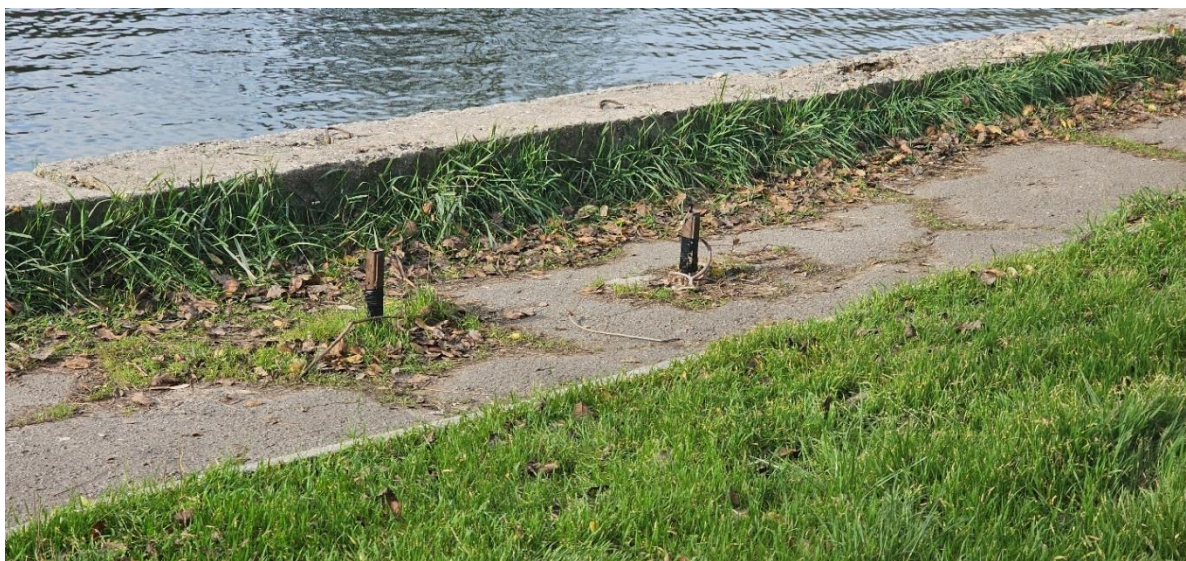

Рис.2.7. Недодемонтовані ніжки лавочки

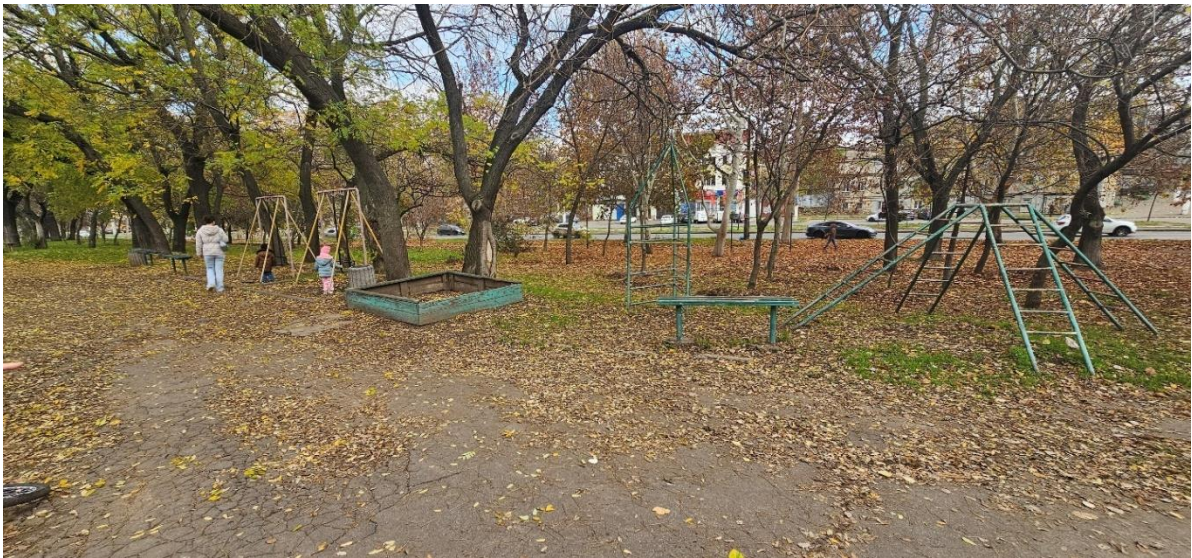

Рис.2.8. Занедбаний дитячий майданчик

1.3. Озеленення території Дюківського парку є однією з ключових складових його просторової організації та екологічної цінності, оскільки зелений фонд займає близько 170 522 м², що становить переважну частину загальної площі парку. Така частка озелених територій свідчить про значний потенціал парку як міського рекреаційного об'єкта та важливого елементу екологічного каркасу Одеси. Історично озеленення Дюківського саду формувалося з урахуванням передових для початку XIX століття принципів ландшафтного мистецтва, які поєднували декоративність, функціональність і використання природних особливостей місцевості. З літературних і довідкових джерел відомо, що при закладенні саду у 1810 році територія була штучно озеленена імпортованими саджанцями з різних країн Європи, зокрема Франції та Італії, що дозволяло створити екзотичний для південного регіону образ ландшафту та забезпечити високу декоративну привабливість саду. Використання терасованого рельєфу, природних джерел води та створення штучних ставків і алей сприяло формуванню багаторівневої системи зелених насаджень, характерної для класичних ландшафтних парків того часу.

Рельєфна структура території, представлена схилом балки з природними терасами та пониженнями, у поєднанні з наявністю джерел і

підвищеною зволоженістю окремих ділянок створює сприятливі умови для зростання різноманітних деревних і чагарникових порід. Такі природні умови дозволяли формувати насадження з високою декоративною, рекреаційною та екологічною цінністю, забезпечуючи затінення, зменшення вітрового навантаження та стабілізацію мікроклімату. Зелені насадження виконували не лише естетичну функцію, а й відігравали важливу роль у регуляції водного режиму території, укріпленні схилів балки та запобіганні ерозійним процесам, що є особливо актуальним для терасованих ландшафтів.

За даними публікацій та спостережень, на території парку збереглися різноманітні види деревних і чагарникових рослин, серед яких поширеними є акації, бузина, тополі, вишні, горіхи та інші декоративні культури. Ці породи формують основний зелений каркас парку, створюючи різні за щільністю та видовим складом насадження. Присутність як листяних дерев, так і декоративних чагарників забезпечує сезонну змінність ландшафту, що підвищує естетичну цінність парку протягом року. Водночас сучасний стан зелених насаджень свідчить про значну деградацію зеленого фонду, що проявляється у заростанні окремих алеї, втраті чіткої композиційної структури та порушенні історично сформованих ландшафтних осей.

Рис.2.9. Стан дерев середнього ярусу

Згідно з польовими спостереженнями та повідомленнями місцевих джерел, частина зелених насаджень перебуває в незадовільному стані через відсутність системного догляду протягом тривалого часу (рис.2.9). Значна кількість дерев є перестиглими або аварійними, потребує санітарної обрізки чи заміни, а окремі ділянки втратили первісну щільність насаджень. Водні елементи, які історично були важливими складовими озеленення, у багатьох випадках засмічені або частково замулені, що негативно впливає на стан прилеглої рослинності та знижує декоративний ефект зелених зон. Відсутність регулярного догляду за газонами, квітниками та підліском призводить до зменшення біорізноманіття та втрати рекреаційної привабливості території.

2. Виявлення проблем деградації, екологічних та соціальних ризиків

2.1. Проблеми із благоустроєм та утриманням. Однією з ключових проблем сучасного стану Дюківського парку є його тривалий інфраструктурний та функціональний занепад, що формувався протягом кількох десятиліть і особливо загострився у період орендного користування територією. За інформацією засобів масової інформації та офіційних коментарів міських служб, орендар парку мав зобов'язання щодо його утримання, благоустрою та поетапної реконструкції, однак упродовж приблизно 14 років ці зобов'язання фактично не виконувалися. У результаті відсутності належного догляду та інвестицій парк поступово втрачав елементи інфраструктури, а його територія деградувала як у фізичному, так і у функціональному вимірах. У публікаціях зазначається, що до осені 2020 року значна частина території перебувала у стані, який характеризувався як «повне запустіння», що відображало критичний рівень зношеності та занедбаності основних елементів благоустрою.

Суттєвою проблемою є незадовільний технічний стан об'єктів інженерної та пішохідної інфраструктури. Покриття алеї і доріжок у багатьох місцях має пошкодження, втратило рівність і безпечність для користування, що обмежує комфорт пересування відвідувачів та знижує доступність парку для маломобільних груп населення. Сходи, які відіграють важливу роль у зв'язку між терасованими рівнями території, частково зруйновані або потребують капітального ремонту, що створює потенційні ризики для безпеки користувачів. Аналогічна ситуація спостерігається і з водними елементами парку, зокрема ставками та системами водовідведення, які через відсутність регулярного очищення та технічного обслуговування втратили свою естетичну й екологічну функцію.

Окремої уваги потребує проблема зовнішнього освітлення території. Освітлювальна інфраструктура тривалий час перебувала в неробочому або частково функціонуючому стані, що негативно впливало на рівень безпеки та можливість використання парку у вечірній і нічний час. Хоча у 2021 році було здійснено часткове відновлення освітлення, зокрема заміну окремих опор

уздовж центральної алеї, ці заходи мали локальний характер і не забезпечили комплексного вирішення проблеми. Недостатнє освітлення значної частини території сприяє її маргіналізації та зниженню рекреаційної привабливості, а також обмежує потенціал парку як цілісного громадського простору.

Важливим чинником, що ускладнив процес утримання та благоустрою Дюківського парку, стало недостатнє фінансування з муніципального бюджету та відсутність стабільної системи управління територією. Фактичне перекладання відповідальності за стан парку на орендаря без належного контролю з боку органів місцевого самоврядування призвело до накопичення інфраструктурних проблем та втрати стратегічного бачення розвитку об'єкта. Судові рішення міської влади щодо розірвання договору оренди та повернення території у комунальну власність у зв'язку з боргами орендаря та невиконанням договірних зобов'язань додатково підтверджують неефективність обраної управлінської моделі. Наявність значної заборгованості з орендної плати свідчить не лише про фінансові проблеми, а й про відсутність реальних інвестицій у благоустрій і розвиток парку.

2.2. Екологічні ризики, притаманні сучасному стану Дюківського парку, мають комплексний характер і безпосередньо пов'язані з тривалим періодом недостатнього утримання території, деградацією інфраструктури та порушенням історично сформованої ландшафтної структури. Незважаючи на значну площу зелених насаджень і наявність водних елементів, їх кількісні показники не гарантують належного екологічного стану території. Однією з ключових проблем є деградація зеленої системи парку, що проявляється у зниженні життєздатності насаджень, втраті декоративної цінності та порушенні функціональної цілісності зеленого каркасу. За наявними даними, водний ставок перебуває у засміченому стані, а джерельні потоки, які історично забезпечували водообмін і підтримували екологічну рівновагу території, частково перегороджені або утримуються неналежним чином. Це призводить до застою води, накопичення органічних відкладень і зниження

якості водного середовища, що негативно впливає на прилеглу рослинність та мікроклімат парку.

Суттєвим екологічним ризиком є незадовільний стан ґрунтово-водних умов, зумовлений застарілістю або частковою відсутністю ефективних систем поверхневого стоку та водовідведення атмосферних опадів. Територія парку розташована на терасованому схилі балки, де стабільність ґрунтів безпосередньо залежить від правильного регулювання водного режиму. Через недостатній контроль за стоком дощових і талих вод відбувається перезволоження окремих ділянок, що сприяє розвитку ерозійних процесів і поступовому руйнуванню терас. У довгостроковій перспективі це може призвести до утворення зсувонебезпечних зон, втрати несучої здатності ґрунтів і деградації кореневих систем деревних насаджень, що додатково підвищує ризик аварійних ситуацій.

Окрему екологічну проблему становить зниження рівня біорізноманіття та послаблення ролі парку як природного регулятора мікроклімату в умовах міського середовища. Через недостатню регенерацію зелених насаджень, старіння дерев та відсутність системної заміни рослинного матеріалу зменшується щільність зеленого покриву, що знижує ефективність випаровування та затінення. У поєднанні з деградованими твердими покриттями це послаблює здатність парку виконувати функцію «зеленого буфера» та природного охолоджувального елемента, що протидіє формуванню міського теплового острова. В умовах зростання температурних навантажень і кліматичних змін така втрата екологічної функції є особливо критичною для щільно забудованих районів міста.

Водні ризики є ще одним важливим аспектом екологічних проблем Дюківського парку. Водні об'єкти, зокрема ставок і система джерел, потребують регулярного очищення, гідротехнічного обслуговування та моніторингу якості води. За відсутності належного контролю зростає ризик забруднення води побутовими відходами, замулювання дна та втрати водоутримуючих і самоочисних функцій. Порушення гідрологічного режиму

негативно впливає не лише на водні екосистеми, а й на загальний екологічний баланс парку, знижуючи його рекреаційну та природоохоронну цінність.

Особливої уваги потребують ерозійні та схилові процеси, характерні для терасованого рельєфу балки. За відсутності регулярного технічного й ландшафтного обслуговування можливі поступові зсуви терас, руйнування підпірних елементів і пошкодження пішохідних покриттів. Такі процеси не лише погіршують стан благоустрою, але й створюють потенційну загрозу безпеці відвідувачів парку. Розвиток ерозії може призвести до локальних обвалів ґрунту, втрати зелених насаджень і подальшого ускладнення умов експлуатації території.

2.3. Соціальні ризики розвитку та функціонування Дюківського парку тісно пов'язані з фізичним станом території, особливостями її просторової організації та управлінськими рішеннями, що приймалися упродовж останніх десятиліть. Одним із ключових аспектів є проблема доступності та інклюзивності паркового простору. Терасований рельєф території, який історично формував унікальну ландшафтну композицію парку, за відсутності сучасних рішень з безбар'єрного середовища перетворюється на фактор соціального виключення. Значна частина вертикальних зв'язків між рівнями організована виключно за допомогою сходів, що ускладнює або повністю унеможлиблює доступ до верхніх терас для людей з інвалідністю, осіб похилого віку, батьків з дитячими візками та інших маломобільних груп населення. Недостатній розвиток пішохідної інфраструктури, зношені або нерівні покриття доріжок і відсутність пандусів формують фізичні бар'єри, які обмежують рівноправне користування простором та суперечать сучасним принципам інклюзивного міського середовища.

Проблема безпеки є ще одним важливим соціальним ризиком, що безпосередньо впливає на сприйняття парку мешканцями міста. Недостатньо освітлені маршрути, особливо на периферійних ділянках і між терасами, у поєднанні з поганим технічним станом покриттів і сходів створюють реальні ризики травматизму та формують відчуття небезпеки у вечірній і нічний час.

Занедбаний вигляд окремих зон, відсутність регулярного догляду та контролю з боку комунальних служб можуть сприяти формуванню асоціацій з небезпечним простором, що знижує рівень довіри користувачів і призводить до самовиключення певних соціальних груп з активного використання парку.

Суттєвим соціальним викликом є зниження життєздатності паркового простору як осередку повсякденної рекреації та соціальної взаємодії. Через деградацію інфраструктури, обмежену кількість якісних місць для відпочинку та відсутність сучасних функціональних зон парк поступово втрачає привабливість для різних вікових і соціальних груп населення. Зменшення кількості відвідувачів призводить до зниження рівня соціальної активності, що, у свою чергу, формує замкнене коло занепаду: простір без «життєвого руху» стає ще менш привабливим і менш безпечним. Втрата парком ролі активного громадського простору негативно впливає на якість життя прилеглих житлових районів та знижує соціальну цінність зеленої зони у структурі міста.

Окрему групу соціальних ризиків становить потенційна комерціалізація території та конфлікт функціонального використання парку. Попередні ініціативи орендаря передбачали розміщення на території парку торгових і розважальних комплексів, що викликало значне занепокоєння місцевих мешканців і громадських організацій. Подібні проекти створюють ризик втрати публічного характеру зеленої зони та трансформації її у напівприватний або комерційно орієнтований простір, де пріоритет надається економічній вигоді, а не громадським потребам. Витіснення зелених і рекреаційних функцій комерційними об'єктами може призвести до порушення балансу між суспільними та приватними інтересами, що суперечить принципам сталого розвитку міських територій.

Соціальна нерівність є ще одним потенційним ризиком у процесі майбутнього відновлення та розвитку Дюківського парку. У разі реалізації проєктів реконструкції, орієнтованих переважно на туристичні або преміальні формати відпочинку, існує загроза, що місцеві мешканці не

сприйматимуть парк як «свій» простір і не відчуватимуть себе рівноправними користувачами території. Зростання цін на послуги, домінування комерційних функцій або орієнтація на вузькі соціальні групи може посилити відчуття відчуження та зменшити соціальну інклюзію. Така ситуація підриває базове соціальне призначення міського парку як доступного, відкритого і демократичного простору для всіх мешканців міста.

Проведений аналіз стану благоустрою, інфраструктури, озеленення Дюківського парку показує:

- Існують значні позитиви: велика площа зелених насаджень, історична структура, природні умови, базова інфраструктура, потенціал для водних й пішохідних маршрутів.
- Разом із тим — серйозні недоліки: невиконання зобов'язань орендаря життєво вплинуло на стан парку; інфраструктура та озеленення потребують оновлення; ризики екологічні (водні, ерозійні), соціальні (доступність, безпека) та управлінські (фінансування, власність) є актуальними.

Для подальшої роботи над проектом ревіталізації парку доцільно:

- провести детальну інвентаризацію зелених насаджень, водних об'єктів, інфраструктури;
- розробити карту «стан-потреба», де буде зазначено пріоритети — дороги, освітлення, водойми, сходи, тераси, інклюзивність;
- оцінити ризики (екологічні, соціальні, безпекові) і сформулювати сценарії їх мінімізації;
- напрацювати програму інтегрованого оновлення з урахуванням сталого розвитку (екологія, соціум, економіка), щоб реалізація не була фрагментарною.

Такий комплексний підхід дозволить підготувати третій розділ диплому — розробницький (науково обґрунтований проєкт) — із врахуванням реальних проблем та ресурсів Дюківського парку.

2.3. Оцінка потенціалу Дюківського парку для ревіталізації

Для комплексного оцінювання потенціалу Дюківського парку до ревіталізації важливо розглянути зовнішні фактори, які можуть сприяти або обмежувати реалізацію проєкту. Такий підхід дозволяє врахувати політичні, економічні, соціальні та технологічні аспекти розвитку міських зелених зон, визначити можливості та ризики, що виникають у процесі відновлення та модернізації території. PEST-аналіз є ефективним інструментом для систематизації цих зовнішніх впливів, оскільки дозволяє інтегрувати оцінку стратегічних факторів і створює основу для формування науково обґрунтованих рішень щодо планування та реалізації заходів ревіталізації (табл.2.1).

Таблиця 2.1

PEST-аналіз ревіталізації Дюківського парку (м. Одеса)

Фактор	Характеристика впливу на ревіталізацію
Р – Політичні (Political)	Ревіталізація парку залежить від політики органів місцевого самоврядування у сфері розвитку зелених зон, просторового планування та управління комунальною власністю. Повернення території у комунальну власність створює передумови для реалізації публічних проєктів розвитку, проте водночас потребує стабільної управлінської моделі та політичної волі. Вплив мають також державні та муніципальні програми сталого розвитку, екологічної безпеки, безбар'єрності та відновлення міського середовища у повоєнний період.
Е – Економічні (Economic)	Економічні умови визначають можливість фінансування проєкту ревіталізації. Обмеженість міського бюджету, конкуренція з іншими інфраструктурними потребами та загальна економічна нестабільність ускладнюють реалізацію масштабних проєктів. Водночас ревіталізація парку має потенціал довгострокового економічного ефекту через підвищення привабливості району, зростання вартості прилеглої нерухомості, розвиток

	малого бізнесу та туристичної привабливості.
S – Соціальні (Social)	Соціальні чинники є визначальними для успішності ревіталізації. Наявний запит громади на доступні, безпечні та якісні громадські простори підсилює доцільність проєкту. Демографічна різноманітність району вимагає створення інклюзивного простору для різних вікових і соціальних груп. Водночас існують ризики соціального несприйняття у разі надмірної комерціалізації або орієнтації парку виключно на туристичні функції.
T – Технологічні (Technological)	Сучасні технології відкривають можливості для впровадження екологічно орієнтованих та енергоефективних рішень, зокрема систем управління водними ресурсами, «зеленого» освітлення, моніторингу стану зелених насаджень і ґрунтів. Використання принципів nature-based solutions, сучасних матеріалів покриття та цифрових інструментів навігації може підвищити функціональність і стійкість парку. Разом з тим технологічні рішення потребують кваліфікованого обслуговування та додаткових витрат.

PEST-аналіз показує, що потенціал ревіталізації Дюківського парку формується під впливом взаємопов'язаних політичних, економічних, соціальних і технологічних факторів. Політичне повернення парку у сферу відповідальності громади створює сприятливі умови для реалізації публічного проєкту, проте вимагає чіткої стратегії управління та довгострокового бачення розвитку. Економічні обмеження зумовлюють необхідність поетапної реалізації ревіталізації з можливим залученням грантових програм та партнерських моделей, орієнтованих на збереження публічного характеру території.

Соціальні чинники відіграють ключову роль, оскільки успіх ревіталізації безпосередньо залежить від відповідності проєктних рішень потребам місцевих мешканців і рівня суспільної підтримки. Технологічні можливості, у свою чергу, створюють передумови для підвищення екологічної стійкості та функціональної ефективності парку, але потребують комплексного планування та належного обслуговування. У сукупності результати PEST-аналізу підтверджують доцільність ревіталізації

Дюківського парку за умови інтегрованого підходу, який поєднує публічні інтереси, екологічні пріоритети та реалістичні економічні механізми.

Результати PEST-аналізу дозволяють виокремити зовнішні фактори, що безпосередньо впливають на можливості та обмеження ревіталізації Дюківського парку. Однак для комплексного стратегічного оцінювання необхідно поєднати зовнішні впливи з внутрішнім станом об'єкта, включаючи його інфраструктуру, благоустрій, озеленення та соціально-екологічні характеристики. Саме для цього застосовується SWOT-аналіз, який дозволяє систематизувати сильні та слабкі сторони парку, а також можливості і загрози, що формуються під впливом зовнішніх факторів. Такий підхід забезпечує цілісну картину потенціалу території і створює науково обґрунтовану основу для розробки проєктних рішень з ревіталізації, інтегруючи зовнішні тенденції та внутрішні ресурси парку у стратегічне планування.

SWOT-аналіз є ефективним інструментом для оцінки сильних та слабких сторін, можливостей і загроз території парку. Для Дюківського парку він дозволяє науково обґрунтувати майбутні проєкти ревіталізації та планування благоустрою [1][2], адже дозволяє систематизувати інформацію про стан парку та його потенціал для майбутньої ревіталізації:

- Сильні сторони формують основу для збереження історико-культурної та природної цінності.
- Слабкі сторони вказують на потребу в комплексному благоустрої та відновленні інфраструктури.
- Можливості показують напрямки науково обґрунтованого розвитку та залучення соціальних та туристичних ресурсів.
- Загрози підкреслюють необхідність екологічного моніторингу, безпеки та стабільного фінансування.

SWOT-аналіз є ключовим елементом для наукового обґрунтування проєкту, де пропонуються конкретні заходи з ревіталізації та сталого управління Дюківським парком (табл.2.2).

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз ревіталізації Дюківського парку (м. Одеса)

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
• Історико-культурна цінність (парк є одним із найстаріших зелених просторів Одеси, закладеним у 1810 р. як садиба Рішельє. Наявність історичних елементів, таких як водні ставки, алеї та залишки садово-паркової композиції, надає території унікального культурного значення). • Природно-ландшафтний потенціал (територія розташована на схилі балки з природними джерелами та терасованим рельєфом, що дозволяє створювати різні функціональні рівні та водно-зелені композиції). • Велика площа зелених насаджень (приблизно 170500 м², що забезпечує ефективну рекреаційну, екологічну та естетичну функції парку). • Водні об'єкти та біорізноманіття (ставки та джерела забезпечують природну водоутримуючу функцію, сприяють мікрокліматичному регулюванню та збереженню біорізноманіття). • Потенціал для туризму та рекреації (через історичну цінність і розташування поруч із центральними районами міста парк може стати привабливим місцем відпочинку для мешканців і туристів).	• Недостатній стан інфраструктури (доріжки, сходи, освітлення та інші інфраструктурні елементи знаходяться у поганому стані). • Деградація зелених насаджень (частина дерев та декоративних рослин старі або втрачені, що знижує естетичну привабливість і екологічну ефективність). • Проблеми управління та фінансування (попередній орендар не виконував свої зобов'язання щодо утримання парку, що призвело до його занепаду, а недостатнє фінансування муніципальних служб також обмежує можливості підтримки парку в належному стані). • Низька доступність для людей з інвалідністю (терасований рельєф та недостатньо розвинена інфраструктура обмежують інклюзивність парку).
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
• Ревіталізація та відновлення історичних елементів (є потенціал для реставрації алей, водних об'єктів, садових композицій та відновлення історичного ландшафтного дизайну). • Розвиток рекреаційної та туристичної функції (парк може стати ключовим елементом культурно-туристичної пропозиції Одеси, включно з екскурсіями, освітніми програмами, культурними подіями). • Екологічні програми та стале управління	• Екологічні ризики (засмічення водойм, ерозія схилів, деградація ґрунтів та старіння дерев зменшують екологічну цінність парку). • Соціальні ризики (недостатня безпека, низька інклюзивність та потенційна комерціалізація можуть зменшити доступність парку для громадськості). • Фінансові та управлінські загрози (відсутність стабільного

(можна впровадити сучасні методи озеленення, підтримки біорізноманіття та відновлення водних систем з акцентом на стале управління та екологічну безпеку). • Соціальна інтеграція та інклюзивність (розвиток зон відпочинку для різних вікових груп, спортивних і дитячих майданчиків, а також поліпшення доступності може підвищити соціальну значимість парку).	фінансування та ефективного управління може призвести до повторного занепаду парку). • Зміни клімату та природні чинники (підвищення температури, посухи, сильні дощі та інші кліматичні фактори можуть негативно впливати на зелені насадження та водні системи).
--	---

Провівши PEST- та SWOT-аналізи, можна зробити висновок, що стан паркової зони є незадовільним, проте маючи великий потенціал – потребує ревіталізації.

Висновки до розділу 2

Аналіз Дюківського парку як об'єкта міського зеленого простору свідчить про його значний природно-ландшафтний, історико-культурний та соціальний потенціал, водночас підкреслюючи низку проблем, що потребують комплексного вирішення. Просторово-екологічні характеристики парку, зокрема терасований рельєф, наявність балки, джерел та водного ставка, а також площі зелених насаджень, створюють унікальні умови для організації багатофункціонального міського простору. Водночас стан інфраструктури, благоустрою та озеленення території відзначається значною деградацією: покриття доріжок, сходи та елементи освітлення перебувають у незадовільному стані, частина зелених насаджень старіє або втрачена, а водні об'єкти потребують очищення та стабілізації. Ці фактори обмежують функціональність парку, знижують його соціальну та рекреаційну привабливість, а також створюють потенційні екологічні ризики, пов'язані з ерозією схилів, погіршенням стану ґрунтів і зниженням біорізноманіття.

Соціальна складова функціонування парку також демонструє низку проблем. Обмежена доступність верхніх терас, відсутність безбар'єрних маршрутів, недостатньо освітлені ділянки та дефіцит сучасних зон відпочинку формують бар'єри для використання простору різними соціальними групами і знижують рівень безпеки та комфорту. Деградація інфраструктури призводить до зменшення кількості відвідувачів і втрати життєздатності простору, а попередні спроби комерціалізації території створюють потенційні конфлікти між суспільними та приватними інтересами.

Водночас аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку парку, проведений за допомогою PEST- та SWOT-інструментів, демонструє, що територія має значний потенціал для ревіталізації. Природний рельєф, водні ресурси, зелений фонд і історико-культурна ідентичність формують базу для створення сучасного багатофункціонального простору, який поєднує рекреаційні, екологічні та соціальні функції. Потенціал парку реалізується за умови системного підходу до відновлення інфраструктури, стабілізації екологічних процесів, підвищення доступності, забезпечення безпеки та інклюзивності, а також збереження історично сформованої ландшафтної структури.

РОЗДІЛ 3. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОЄКТУ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПАРКОВОЇ ЗОНИ М. ОДЕСИ

3.1. Концепція ревіталізації Дюківського парку

Дюківський парк є важливою зеленою зоною історичної частини Одеси, що поєднує природно-ландшафтні особливості, історико-культурну цінність та рекреаційний потенціал. У сучасних умовах урбанізації та зміни кліматичних факторів важливо визначити ключові напрями його трансформації та інтеграції в міське середовище, що дозволить забезпечити сталість, соціальну доступність та екологічну ефективність парку. Концепція ревіталізації Дюківського парку базується на системному підході до комплексного розвитку території, поєднуючи збереження історико-культурної спадщини, відновлення природного середовища та інтеграцію у соціально-міське середовище Одеси.

Основна мета проєкту полягає у створенні функціонально стійкого, безпечного та доступного простору для відпочинку, рекреації та культурно-освітньої діяльності, який відповідає сучасним стандартам сталого розвитку та потребам громади, тобто комплексної системи рекреаційного, екологічного та культурного значення, що дозволяє:

- зберегти та відновити історико-культурні елементи парку;
- забезпечити високий рівень благоустрою та доступності для всіх категорій відвідувачів;
- інтегрувати парк у міське середовище Одеси через транспортну, соціальну та культурну мережі;
- створити умови для підвищення екологічної та рекреаційної цінності території.

У межах концепції визначено низку взаємопов'язаних завдань, що забезпечують реалізацію мети:

1. Реставрація та ревіталізація історико-культурних елементів. Дюківський парк має численні історичні елементи: терасовані алеї, водні ставки, залишки павільйонів та декоративних насаджень. Ключовим напрямом трансформації є їх реставрація з використанням сучасних методів садово-паркового мистецтва, що дозволяє зберегти історичну цінність та забезпечити нові функціональні можливості.

- Інвентаризація всіх історичних елементів, включаючи алейні композиції, водні ставки, архітектурні залишки павільйонів та оглядових майданчиків.

- Відновлення алеї і сходів: застосування міцних і водостійких матеріалів для покриття, збереження архітектурних елементів.

- Відновлення водних елементів: очищення ставків, облаштування системи подачі джерельної води, створення зон біорізноманіття для флори і фауни.

- Реставрація архітектурних елементів: відновлення ротонд, павільйонів, оглядових майданчиків із урахуванням історичних креслень та фотографій.

- Встановлення інформаційних панелей та інтерактивних елементів для туристів і мешканців, що сприяють культурно-освітній функції парку.

2. Інфраструктурне оновлення та інклюзивність. Нинішній стан доріжок, сходів і освітлення потребує модернізації. Інтеграція парку в міське середовище передбачає:

- Реконструкцію пішохідної інфраструктури: створення широких алеї, безбар'єрних підходів (маршрутів, сходів, пандусів) для людей з інвалідністю, зручних місць для відпочинку.

- Створення велосипедних шляхів із урахуванням рельєфу та природних особливостей.

- Модернізацію освітлення: встановлення енергоефективних LED-ліхтарів із датчиками руху, що підвищує безпеку та економічність.
- Зонування парку: створення рекреаційних, дитячих, спортивних і культурних зон із чітким плануванням, що забезпечує комфортну соціальну інтеграцію.

3. Екологічна трансформація та сталий розвиток. Збереження природного середовища і покращення екологічного стану парку є пріоритетними:

- Відновлення зелених насаджень: реставрація зелених насаджень із пріоритетом місцевих видів дерев і чагарників для збереження біорізноманіття та створення природних буферів.
- Відновлення водних об'єктів (ставок, джерел).
- Системи збору і очищення дощових вод: облаштування водозбірних лотків, біо-фільтруючих зон та ставок для контролю стоку та запобігання ерозії.
- Моніторинг стану ґрунтів та деревостану: регулярні обстеження і санітарна обробка рослин, щоб запобігти хворобам та загибелі дерев.
- Створення зелених “островів” та зон відпочинку: формування мікрокліматичних зон із тінню та охолоджуючим ефектом.

4. Соціально-культурна трансформація. Парк є важливим соціальним простором. Напрями розвитку включають:

- Культурні та освітні функції: організація виставок, лекцій, майстер-класів з історії та екології.
- Туристичні маршрути: інтеграція парку у туристичні маршрути міста, створення інформаційних панелей та QR-кодів з історичною довідкою.
- Співпраця з громадськими організаціями: залучення волонтерів та місцевих ініціатив для підтримки чистоти, догляду за насадженнями і проведення заходів.
- Створення зон відпочинку для пасивного та активного відпочинку, обладнаних лавками, амфітеатрами та спортивними майданчиками для різних

груп користувачів: дітей, підлітків, дорослих, літніх людей та людей з інвалідністю.

- Забезпечення безпечного середовища через оптимізацію освітлення, покриття доріжок та контроль доступу до небезпечних зон.

Просторово-планувальна організація території передбачає чітке зонування, що поєднує історико-культурну, рекреаційно-відпочинкову, екологічну та транспортно-доступну функції. Історико-культурна зона зосереджена в центральній частині парку і включає відреставровані алейні композиції, павільйони та водні елементи, які є основними носіями історичної цінності та водночас забезпечують культурно-освітню функцію. Рекреаційно-відпочинкова зона інтегрує спортивні та дитячі майданчики, місця для пікніків та невеликі амфітеатри для проведення заходів, що підвищує соціальну значущість парку. Екологічна зона, включаючи ставки, джерела та зелені масиви, сприяє підтримці природних процесів та формуванню навчальних маршрутів для екологічної освіти відвідувачів. Транспортно-доступна зона забезпечує інтеграцію парку у міське середовище за рахунок пішохідних та велосипедних маршрутів, а також облаштування стоянок і під'їздів для обслуговуючого та аварійного транспорту.

Сценарії використання території передбачають щоденне відвідування для прогулянок та активного відпочинку, культурні та освітні заходи, сезонні події, а також спеціальні екологічно-освітні програми. Щоденне використання забезпечується розгалуженою мережею пішохідних маршрутів, велосипедних шляхів та місць для відпочинку, де відвідувачі можуть займатися спортом, проводити час з дітьми або насолоджуватися природою. Культурні та освітні заходи реалізуються у вигляді екскурсій, виставок, майстер-класів та лекцій, що сприяє залученню громадськості та формуванню культурно-освітнього середовища. Сезонні та спеціальні події, включно з фестивалями, святковими заходами та святковою ілюмінацією, роблять парк привабливим для різних категорій користувачів упродовж усього року. Екологічно-освітні сценарії передбачають навчальні зони та

інтерактивні елементи для спостереження за флорою, фауною та водними екосистемами, що сприяє підвищенню екологічної свідомості населення.

Концепція планування та інтеграції території базується на принципах диференціації простору, екологічної стійкості, інклюзивності, гнучкості використання та соціальної взаємодії (табл.3.1). Диференціація забезпечує чітке функціональне зонування при збереженні вільного пересування відвідувачів. Екологічна стійкість передбачає пріоритет зелених насаджень, водних систем та природних процесів, а також використання ресурсозберігаючих технологій. Інклюзивність гарантує доступність території для всіх категорій користувачів, а гнучкість дозволяє адаптувати простір до різних сценаріїв використання протягом року. Соціальна інтеграція забезпечує взаємодію парку з міською структурою через транспортні маршрути, культурні заходи та туристичні програми.

Таблиця 3.1

Можливості інтеграції парку в міське середовище

Напрямок	Захід	Характеристика
Транспортна інтеграція	Пішохідні та велосипедні маршрути	створення з'єднань із центральними вулицями та громадським транспортом, що дозволяє легкий доступ мешканцям різних районів
	Зони для громадського транспорту	облаштування зупинок і стоянок поруч із парком для підвищення мобільності
Соціальна інтеграція	Громадські простори	місця для відпочинку, зустрічей, спортивних активностей, культурних заходів
	Інклюзивні зони	облаштування території з урахуванням потреб дітей, літніх людей та людей з інвалідністю
Економічні можливості	Туристична привабливість	парк може стати центром культурних подій, що сприятиме розвитку місцевого бізнесу
	Міські програми озеленення	участь у програмах міста щодо збереження зелених зон, грантах та екологічних проєктах

Екологічні та рекреаційні можливості	Зелена інфраструктура	впровадження систем «зелених коридорів» для з'єднання парку з іншими зелено-мистецтвами міста
	Рекреаційні маршрути	облаштування пішохідних, велосипедних та бігових маршрутів для різних груп користувачів
	Екологічна освіта	створення зон для спостереження за флорою та фауною, навчальних майданчиків

На основі SWOT-аналізу та оцінки інтеграційних можливостей можна визначити пріоритети:

1. Реставрація історичних елементів і водних об'єктів.
2. Оновлення інфраструктури та інклюзивність: покриття, сходи, освітлення, доступність для людей з інвалідністю.
3. Екологічна стабілізація: озеленення, відновлення водних систем, контроль ерозії.
4. Соціально-культурний розвиток: інтеграція парку в соціальну та культурну мережу міста, туристичні та освітні функції.
5. Забезпечення сталого фінансування та управління: муніципальні програми, гранти, громадські ініціативи.

В цілому, концепція ревіталізації Дюківського парку є науково обґрунтованим проєктом, спрямованим на створення сучасного, стійкого та привабливого громадського простору з високою соціальною, культурною та екологічною цінністю. Реалізація запропонованих рішень дозволяє не лише відновити історичні та природні ресурси парку, але й забезпечити його ефективну інтеграцію в міське середовище, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та потребам громади Одеси.

3.2. Екологічне та інженерне обґрунтування рішень

Екологічне та інженерне обґрунтування проєктних рішень для ревіталізації Дюківського парку базується на принципах сталого розвитку,

інтеграції природних процесів у міське середовище та підвищення енергоефективності інфраструктури. Територія парку має значну історико-культурну та рекреаційну цінність, але на сьогоднішній день спостерігаються проблеми деградації зелених насаджень, ерозії ґрунтів, забруднення водних об'єктів та недостатньої інфраструктури, що забезпечує комфорт і безпеку відвідувачів. Для забезпечення стійкого функціонування парку та ефективної інтеграції його в міське середовище необхідне впровадження комплексних екологічних та інженерних рішень, які враховують сучасні технології та наукові підходи.

Одним із ключових напрямів є розробка системи екологічного моніторингу, що передбачає постійне спостереження за станом деревостану, зелених насаджень, ґрунтів та водних об'єктів парку. Така система дозволяє вчасно виявляти негативні зміни та вплив антропогенних та природних факторів, запобігати загибелі рослинності та підтримувати біорізноманіття на належному рівні. Моніторинг зелених насаджень включає оцінку стану дерев за допомогою сучасних методів дендрології, включно з визначенням віку, висоти, діаметра стовбурів та ознак захворювання або пошкоджень. Для визначення біорізноманіття застосовуються спостереження за видовим складом флори та фауни, у тому числі перелітними та місцевими видами птахів, дрібними ссавцями та безхребетними. Особлива увага приділяється оцінці стану водних об'єктів, таких як ставки та джерела, з урахуванням хімічного складу води, прозорості, наявності водоростей і стану прибережної рослинності.

Інтеграція екологічного моніторингу передбачає застосування сучасних технологій, зокрема датчиків вологості ґрунту, автоматизованих станцій контролю мікроклімату та систем онлайн-спостереження за станом водних екосистем. Використання таких технологій дозволяє в режимі реального часу отримувати дані про вплив зовнішніх факторів на стан парку та оперативно

приймати управлінські рішення. Крім того, інтеграція геоінформаційних систем (GIS) дає можливість здійснювати просторовий аналіз стану насаджень, визначати зони підвищеного ризику ерозії, планувати посадку нових дерев і кущів, а також оптимізувати маршрути відвідування для збереження цілісності екосистеми.

Екологічне обґрунтування рішень включає також розробку системи відновлення та підтримки водних об'єктів. Сучасні підходи передбачають використання технологій біо-фільтрації для очищення ставків, організацію природних водоутримуючих зон та облаштування систем збору дощової води. Це дозволяє зменшити ризики затоплення та ерозії ґрунтів, створює сприятливі умови для розвитку водної флори та фауни, а також формує локальний мікроклімат, який охолоджує територію парку у літній період. У межах системи водовідведення пропонується використання пермеабельних покриттів на доріжках та пішохідних алеях, що забезпечує природне проникнення води в ґрунт, зменшує поверхневий стік та запобігає забрудненню водойм. Для підвищення енергоефективності інфраструктури передбачено встановлення сонячних панелей на адміністративних та сервісних спорудах парку, LED-освітлення та енергозберігаючих систем поливу, які використовують автоматичне регулювання залежно від вологості ґрунту та погодних умов.

Важливим елементом концепції є забезпечення високого рівня біорізноманіття на території парку. Для цього передбачено посадку місцевих видів дерев і кущів, створення багаторівневих насаджень, які включають трав'янисті покриття, чагарники та деревостани різного віку, а також облаштування спеціальних зон для залучення птахів, комах та дрібних ссавців. Такий підхід дозволяє відновити природні ландшафтні процеси, забезпечує формування стійких екосистем та сприяє естетичній привабливості території.

Інженерне обґрунтування рішень включає комплексну модернізацію інфраструктури парку. В першу чергу це стосується покриттів доріжок, сходів

та оглядових майданчиків, які повинні відповідати сучасним стандартам безпеки, мати тривалий термін експлуатації та забезпечувати доступність для людей з інвалідністю. Застосування пермеабельних матеріалів на доріжках забезпечує природне поглинання води, знижує ризик утворення калюж та ерозії ґрунтів, а також підтримує стабільність мікроклімату. Особлива увага приділяється облаштуванню водовідведення та дренажних систем, які дозволяють регулювати стік води з території та запобігати підтопленню зелених насаджень.

В умовах змін клімату та підвищення температури повітря у літній період особливо важливо створювати природні охолоджуючі зони. Це досягається за рахунок багаторівневих зелених насаджень, водойм, тіньових навісів та вологозберігаючих елементів, що дозволяє підтримувати комфортний мікроклімат для відвідувачів. Використання сучасних систем поливу з автоматичним контролем вологості ґрунту не лише економить ресурси, але й забезпечує рівномірний розвиток рослинності та запобігає її висиханню.

Особливе значення мають інноваційні підходи до енергоефективності та сталого управління парком. Встановлення сонячних панелей на адміністративних спорудах та сервісних будівлях дозволяє забезпечити часткове енергозабезпечення освітлення, поливу та інших систем, що зменшує навантаження на міську енергетичну мережу. Використання LED-освітлення з датчиками руху забезпечує ефективне використання енергії та підвищує безпеку відвідувачів у темний час доби. Крім того, передбачено облаштування зарядних станцій для електротранспорту та велосипедів, що стимулює екологічно чисті види пересування та інтегрує парк у міську транспортну мережу.

Важливою складовою є інтеграція інженерних та екологічних рішень у єдину систему управління парком. Це дозволяє здійснювати моніторинг стану деревостану, ґрунтів та водних об'єктів, контролювати рівень забруднення та ефективно управляти ресурсами. Використання цифрових технологій,

сенсорних мереж та GIS-систем забезпечує оперативний доступ до даних, аналіз їх динаміки та формування рекомендацій щодо догляду за територією, оптимізації поливу, внесення добрив та проведення санітарних робіт.

Узагальнення вищенаведених рішень в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Екологічне та інженерне обґрунтування проєктних рішень для ревіталізації
Дюківського парку

Напрямок	Основні заходи та рішення	Мета / очікуваний ефект
Екологічний моніторинг	- Постійне спостереження за станом дерев, кущів, трав'яного покриву. - Моніторинг водних об'єктів (ставки, джерела) за хімічним складом, прозорістю, станом прибережної рослинності. - Використання датчиків вологості ґрунту та автоматизованих станцій контролю мікроклімату. - Інтеграція GIS для просторового аналізу та планування посадок.	Своєчасне виявлення деградації, збереження біорізноманіття, контроль ерозійних процесів, підтримка стабільності екосистеми.
Відновлення водних об'єктів	- Біо-фільтрація ставків. - Організація природних водоутримуючих зон. - Система збору дощової води. - Пермеабельні покриття доріжок.	Зменшення ризику ерозії та підтоплень, покращення стану водних екосистем, створення мікрокліматичних зон.
Озеленення та біорізноманіття	- Посадка місцевих видів дерев і кущів. - Багаторівневі насадження (трав'яний покрив, чагарники, деревостани різного віку). - Створення зон для залучення птахів, комах, дрібних ссавців.	Відновлення природних ландшафтних процесів, формування стійких екосистем, підвищення естетичної привабливості.
Інфраструктура та інженерні рішення	- Модернізація покриттів доріжок, сходів, оглядових майданчиків. - Забезпечення безбар'єрного доступу.	Підвищення безпеки та комфорту відвідувачів, запобігання ерозії та підтопленням, покращення

	- Дренаж та водовідведення. - Створення тіньових та природних охолоджуючих зон.	мікроклімату.
Енерго-ефективність та сталий розвиток	- Сонячні панелі на адміністративних та сервісних спорудах. - LED-освітлення з датчиками руху. - Автоматизовані системи поливу з контролем вологості. - Зарядні станції для електротранспорту та велосипедів.	Зниження енергетичних витрат, екологічна інтеграція парку, підтримка сталого функціонування інфраструктури.
Інтеграція цифрових технологій та управління	- GIS-системи та сенсорні мережі. - Моніторинг стану дерев, ґрунтів, водних об'єктів. - Аналіз динаміки стану парку, формування рекомендацій щодо догляду.	Оперативне управління ресурсами, планування догляду, оптимізація поливу, підвищення ефективності управління парком.

Комплексне впровадження запропонованих рішень забезпечує стійкий розвиток парку як природного та культурного комплексу. Відновлення зелених насаджень, покращення водного балансу, забезпечення біорізноманіття та інноваційні енергоефективні технології сприяють підвищенню екологічної, соціальної та рекреаційної цінності Дюківського парку. Розробка системи екологічного моніторингу та інтеграція інженерних рішень дозволяють не лише зберегти історико-культурну спадщину, але й забезпечити довготривалу стійкість парку у міському середовищі Одеси, підвищуючи комфорт і безпеку відвідувачів, стимулюючи культурні, рекреаційні та освітні активності.

3.3. Наукова модель ревіталізації

Формування наукової моделі ревіталізації паркової зони є ключовим етапом у розробці комплексного проєкту відновлення Дюківського парку як

багатофункціонального елементу міського середовища. Така модель покликана поєднати екологічні, соціальні, просторові та безпекові аспекти розвитку території з урахуванням її історико-культурної цінності, сучасного стану деградації та актуальних потреб мешканців міста. Ревіталізація в даному контексті розглядається не як точкове благоустрійне втручання, а як системний процес відновлення життєздатності простору, його функціональної різноманітності та здатності адаптуватися до змінних умов.

Наукова модель ревіталізації Дюківського парку базується на принципах сталого розвитку, просторової інтеграції, соціальної інклюзивності та багатосценарного використання території. Вона передбачає трансформацію парку у відкриту міську систему, здатну одночасно виконувати рекреаційні, оздоровчі, культурні, освітні та захисні функції. В умовах сучасних викликів, зокрема кліматичних змін, урбанізаційного тиску та воєнних ризиків, парк розглядається як простір підвищеної адаптивності, що поєднує природні компоненти з інженерними та соціальними рішеннями.

Важливим елементом наукової моделі є функціональне зонування території, яке ґрунтується на аналізі рельєфу, існуючої забудови, транспортної доступності та інтенсивності пішохідних потоків. Поділ парку на зони різного призначення дозволяє уникнути конфліктів між активними та спокійними видами рекреації, забезпечити комфортне перебування різних вікових і соціальних груп населення, а також зберегти природні ділянки з підвищеною екологічною цінністю. При цьому просторові межі між зонами мають умовний характер і формуються за допомогою ландшафтних елементів, зелених насаджень та малих архітектурних форм, що сприяє цілісному сприйняттю паркового простору.

Наукова модель ревіталізації також передбачає принцип багатофункціональності об'єктів та гнучкості їх використання впродовж року. Простори та будівлі проєктуються з можливістю сезонної трансформації, що дозволяє підвищити інтенсивність використання парку, оптимізувати експлуатаційні витрати та створити безперервний рекреаційний цикл. Такий

підхід сприяє формуванню сталого відвідуваного середовища, незалежного від погодних умов і часу року.

Особлива увага в науковій моделі приділяється інтеграції водного простору як ключового ландшафтного та рекреаційного елементу. Водойма розглядається не лише як декоративний компонент, а як активний осередок відпочинку, формування мікроклімату та екологічної стабільності. Її відновлення поєднується з благоустроєм прибережних зон, розвитком прогулянкових маршрутів та створенням умов для безпечних водних розваг, орієнтованих передусім на дітей і сімейний відпочинок.

Соціальний вимір наукової моделі ревіталізації полягає у створенні простору для взаємодії, комунікації та спільного дозвілля. Парк розглядається як платформа для формування міських спільнот, проведення культурних заходів, неформальної освіти та активного відпочинку. Для цього передбачається розвиток мережі громадських просторів, зон короткотривалого та тривалого перебування, а також елементів, що стимулюють соціальну активність і перебування різних груп населення — дітей, молоді, сімей, людей похилого віку та осіб з інвалідністю.

У контексті сучасних безпекових викликів наукова модель ревіталізації включає інтеграцію об'єктів цивільного захисту у структуру парку. Такі елементи не порушують рекреаційний характер території, але водночас забезпечують базовий рівень захищеності відвідувачів у разі надзвичайних ситуацій. Поєднання рекреаційних та захисних функцій відповідає сучасним підходам до планування міських зелених зон у кризових умовах.

Екологічна складова моделі базується на відновленні зелених насаджень, збереженні біорізноманіття та застосуванні природоорієнтованих рішень. Перевага надається місцевим видам рослин, багаторівневому озелененню та мінімізації антропогенного навантаження на вразливі ділянки. Одночасно впроваджуються інженерні рішення, спрямовані на ефективне водовідведення, зменшення ерозії ґрунтів та підтримання стабільного мікроклімату.

На плані ревіталізації Дюківського парку (рис.3.1), розробленому з урахуванням сучасного стану території, рельєфних особливостей та потреб різних груп користувачів, передбачено комплекс функціональних зон і об'єктів, спрямованих на відновлення рекреаційної, соціальної та культурної ролі парку.

1. Реставрація існуючої будівлі передбачає її багатофункціональне використання протягом року. У зимовий період приміщення трансформується у крыту ковзанку, що забезпечує активний відпочинок мешканців, тоді як у теплу пору року будівля функціонує як заклад громадського харчування. У прилеглому водоймищі планується відновлення пішохідного містка до центральної частини ставу та організація дитячих водних атракцій, зокрема декоративного плавучого кораблика, що підсилює рекреаційну привабливість водного простору.

2. На території парку передбачено облаштування первинного укриття цивільного захисту, розрахованого на одночасне перебування до 40 осіб. Укриття оснащується автономним джерелом електроживлення, системою вентиляції та базовими умовами безпеки, що відповідає сучасним вимогам захисту населення в умовах воєнних ризиків.

3. У межах центральних пішохідних маршрутів заплановано розміщення невеликих кав'ярень і торговельних павільйонів із продажу хлібобулочних виробів, напоїв та легкої продукції. Такі об'єкти формують комфортне середовище перебування, активізують соціальну взаємодію та створюють додаткові точки тяжіння відвідувачів.

4. Закрита зона для виходу та дресирування собак організовується на віддаленій від основних рекреаційних маршрутів ділянці парку. Територія оснащується спеціальним покриттям, елементами для тренування тварин та огорожею, що забезпечує безпеку як власників собак, так і інших відвідувачів.

5. Реставрація адміністративної будівлі передбачає відновлення її функціонального призначення як центру управління та обслуговування парку.

Прилеглі території на верхньому та середньому рівнях упорядковуються шляхом реконструкції пішохідних шляхів, озеленення та облаштування зон короткотривалого відпочинку.

6. Спортивні дорослі та дитячі майданчики формуються як тематичні простори. Один із майданчиків має форму корабля, що поєднує ігрові та спортивні елементи, інший — стилізований під замок, орієнтований на молодшу вікову групу. Таке рішення сприяє розвитку уяви дітей та підвищує унікальність простору.

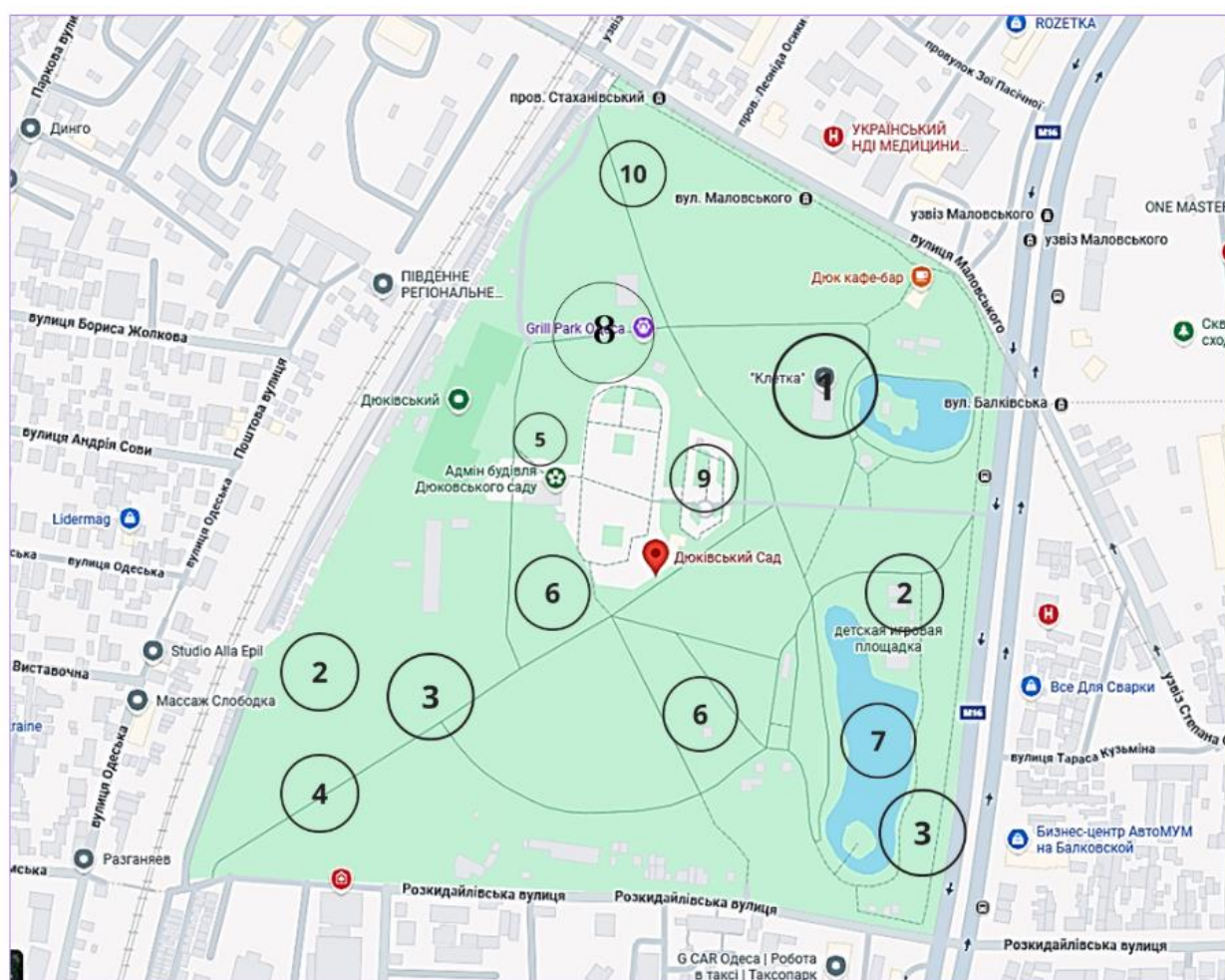

Рис.3.1. План ревіталізації Дюківського парку

7. Комплекс заходів із відновлення водоймища включає його очищення, укріплення та декоративне оформлення берегової лінії, а також реставрацію прилеглої алеї. Уздовж прогулянкових маршрутів встановлюються лавки зі

спинками, у тому числі дизайнерські «інстаграмні» лавки у формі серця, лавки з нахиленими сидіннями для пар та моделі, адаптовані для відпочинку з дітьми.

8. Територія біля Гриль-парку оновлюється шляхом облаштування дитячого майданчика з ігровими елементами та декоративними фігурами тварин. Така зона поєднує сімейний відпочинок, дозвілля та природну тематику, підсилюючи рекреаційну функцію ділянки.

9. Реставрація головної алеї передбачає оновлення покриття, освітлення та малих архітектурних форм. Нижній ярус алеї адаптується під активну дитячу зону розваг, де розміщуються батути, лабіринти та інші інтерактивні елементи, що забезпечують безпечну та динамічну рекреацію.

10. Міні-контактний зоопарк розташовується у тихій частині парку та орієнтований на освітньо-пізнавальну функцію. Простір облаштовується з урахуванням гуманного утримання тварин та можливості безпечної взаємодії дітей і дорослих з природним середовищем.

Враховуючи, що в процесі ревіталізації заплановано оновлення всіх зон, то доцільно запропонувати сценарії використання території:

1. Щоденне відвідування та рекреаційне використання є провідною функцією паркової зони та визначальним чинником її просторово-функціональної організації (табл.3.3). Територія парку формується як багатофункціональний рекреаційний простір, доступний для різних груп населення та різних сценаріїв використання. Основні потоки відвідувачів зосереджуються вздовж центральних і другорядних алей, які забезпечують зручне та безпечне пересування територією парку, сприяють пішохідним прогулянкам, дозвіллю та короткочасному відпочинку. У межах паркової зони передбачено виділення спеціалізованих спортивно-рекреаційних територій, обладнаних для занять фізичною активністю на відкритому повітрі, що відповідає сучасним підходам до формування здорового міського середовища. Значна увага приділяється дитячій та підлітковій аудиторії: ігрові та спортивні майданчики різного функціонального спрямування

створюють умови для активного відпочинку, соціалізації та фізичного розвитку молоді, з урахуванням вікових та безпекових вимог. Окрему рекреаційну цінність мають зони з водними об'єктами, які виконують не лише естетичну, але й екологічну функцію. Водні елементи сприяють формуванню сприятливого мікроклімату, знижують температуру повітря у літній період, підвищують вологість та створюють комфортні умови для відпочинку. Крім того, ці території формують середовище для спостереження за представниками флори та фауни, підсилюючи природоохоронну та пізнавальну складову парку, що є важливим елементом сталого розвитку міського рекреаційного простору.

Таблиця 3.3

Сценарій використання території: щоденне відвідування та рекреаційне використання

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Пішохідна рекреація та прогулянки	Мешканці прилеглих районів, туристи, люди похилого віку	Прогулянки, короткочасний відпочинок, споглядання ландшафтів, фотопрогулянки	Центральні алеї, другорядні пішохідні доріжки, оглядові маршрути
Активний відпочинок і спорт	Молодь, дорослі, спортсмени-аматори	Біг, скандинавська ходьба, воркаут, заняття фітнесом на відкритому повітрі	Спортивні майданчики, відкриті галявини, маршрути вздовж алей
Дитяча рекреація	Діти дошкільного та шкільного віку, батьки	Ігрова діяльність, розвиток координації, активні ігри	Дитячі ігрові майданчики з безпечним покриттям
Підлітковий та молодіжний відпочинок	Підлітки, студенти, молодь	Командні ігри, неформальне спілкування, активний відпочинок	Спортивні зони, мультифункціональні майданчики
Спокійна рекреація та релакс	Люди похилого віку,	Відпочинок на лавках, читання, спілкування	Тіньові зони, алеї з лавками, зелені кишені

	відвідувачі з низькою мобільністю		
Водна та природоорієн- тована рекреація	Усі вікові групи	Спостереження за водними об'єктами, флорою і фауною, естетичний відпочинок	Зони біля водойм, прибережні території, зелені насадження
Соціальна рекреація	Сім'ї, групи друзів, місцеві громади	Спільний відпочинок, неформальні зустрічі	Площі загального користування, відкриті простори парку

2. Культурні та освітні заходи розглядаються як важлива, але додаткова функція паркової зони, що доповнює її рекреаційне призначення та сприяє підвищенню соціально-культурної цінності території (табл.3.4). У межах Дюківського парку доцільним є формування історико-культурної зони, орієнтованої на популяризацію локальної історії, культурної спадщини та природних особливостей території. Така зона може використовуватися для організації екскурсійних маршрутів, тематичних виставок, освітніх програм, майстер-класів та камерних музичних і мистецьких подій, інтегрованих у природне середовище парку. Просторова організація культурно-освітніх локацій передбачає гнучкість та трансформаційність, що дозволяє адаптувати простір до різних форматів заходів без порушення природного ландшафту. Місця для тимчасових експозицій, інформаційних стендів та освітніх інсталяцій можуть змінювати своє розташування залежно від сезону, інтенсивності відвідування та календаря подій. Такий підхід забезпечує динамічне використання території, рівномірний розподіл рекреаційного навантаження та збереження комфортного середовища для щоденних відвідувачів. Водночас культурні й освітні активності сприяють формуванню ідентичності парку як осередку громадської взаємодії, не порушуючи його основної рекреаційної функції.

Таблиця 3.4

Сценарій використання території: культурні та освітні заходи

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Історико-культурна діяльність	Мешканці міста, туристи, школярі, студенти	Екскурсії, лекції, історичні огляди, тематичні маршрути	Історико-культурна зона, пішохідні екскурсійні маршрути
Освітні заходи	Учні, студенти, молодь, родини з дітьми	Освітні програми, екоуроки, інтерактивні лекції	Відкриті майданчики, галявини, тимчасові павільйони
Виставкова діяльність	Широка аудиторія, митці, культурні ініціативи	Тимчасові виставки, арт-інсталяції, фотопроекти	Зони для тимчасових експозицій, алеї, відкриті простори
Творчі та мистецькі події	Молодь, дорослі, культурні спільноти	Майстер-класи, пленери, художні заняття	Галявини, напіввідкриті простори, рекреаційні майданчики
Музично-культурні заходи	Мешканці міста, туристи	Камерні концерти, акустичні виступи, тематичні вечори	Відкриті сцени, галявини, амфітеатральні ділянки
Сезонні культурні події	Усі вікові групи	Фестивалі, святкові заходи, тематичні дні	Тимчасово трансформовані ділянки парку, центральні площі

3. Сезонні та спеціальні події є одним із ключових напрямків активізації паркової території та розвитку подієвого туризму, що сприяє підвищенню туристичної привабливості Дюківського парку й формуванню сталого потоку відвідувачів протягом усього року (табл.3.5). Організація подієвих заходів дозволяє ефективно використовувати простір парку з урахуванням сезонних особливостей, кліматичних умов та рекреаційного навантаження. У літній період доцільним є проведення фестивалів, концертів, культурно-мистецьких свят, а також оздоровчих практик, зокрема занять із йоги та фітнесу на відкритому повітрі, що поєднують рекреаційну та соціальну функції парку. Весняний та осінній періоди є сприятливими для реалізації освітніх програм, екологічних маршрутів, тематичних виставок, присвячених флорі та фауні парку, що сприяє формуванню екологічної

свідомості відвідувачів. У зимовий сезон парк може виконувати роль громадського простору для організації святкових заходів, тематичних ярмарків та елементів сезонної інфраструктури, зокрема катання на ковзанах за умови наявності безпечних замкнутих водойм або тимчасових льодових майданчиків, а також художнього світлового оформлення території. Запровадження сезонних і спеціальних подій забезпечує динамічне використання парку, підтримує його актуальність у різні періоди року та сприяє соціальній інтеграції міського простору, не порушуючи базових принципів екологічної рівноваги та рекреаційного комфорту.

Таблиця 3.5

Сценарій використання території: сезонні та спеціальні події

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи (конкретні приклади)	Локації (Дюківський парк)
Осінні гастрономічні фестивалі	Родини, мешканці міста, туристи	Фестиваль гарбуза (ярмарок, конкурс на найбільший гарбуз, кулінарні майстер-класи), фестиваль локальних продуктів	Центральні галявини, ярмаркові зони
Літні музичні фестивалі	Молодь, туристи, поціновувачі музики	Концерти одеських гуртів, джазові вечори, акустичні концерти просто неба	Відкрита сцена, амфітеатральні ділянки
Культурно-історичні свята	Широка аудиторія, туристи	День історії Одеси, тематичні театралізовані дійства, костюмовані перформанси	Історико-культурна зона, пішохідні маршрути
Оздоровчі події та wellness	Молодь, дорослі, прихильники ЗСЖ	Фестиваль йоги, ранкові заняття з фітнесу, дні ментального здоров'я	Галявини, рекреаційні зони
Весняні екологічні фестивалі	Учні, студенти, сім'ї з дітьми	Екофестиваль, дні довкілля, висадка дерев, екомайстер-класи	Екостежки, зелені зони
Освітньо-природничі події	Школярі, студенти, туристи	Фестиваль флори та фауни, фотовиставки природи парку, пізнавальні екскурсії	Алеї, тимчасових експозицій зони

Літні кіноподії	Молодь, дорослі	Кіно просто неба, ретроспектива українського кіно, сімейні кінопокази	Відкриті галявини, тимчасові кінозони
Зимові святкові заходи	Усі вікові групи	Різдвяний ярмарок, святкові концерти, новорічні програми	Центральні площі, входи до парку
Зимові активні розваги	Діти, молодь, родини	Тимчасова ковзанка (за безпечних умов), зимові ігри	Зони біля замкнутах водойм або спеціальні майданчики
Світлові фестивалі	Широка аудиторія	Фестиваль світлових інсталяцій, тематична ілюмінація	Алеї, ключові рекреаційні зони

4. Екологічно-освітній сценарій використання території Дюківського парку спрямований на формування екологічної свідомості відвідувачів та інтеграцію освітніх функцій у рекреаційний простір без порушення природного балансу (табл.3.6). У межах парку доцільним є створення спеціалізованих навчальних зон для школярів і студентів, які функціонуватимуть як відкриті природничі лабораторії. Такі зони забезпечують можливість проведення практичних занять, спостережень та польових досліджень рослинного покриву, орнітофауни та водних екосистем у природному середовищі.

Навчальні простори можуть використовуватися для організованих екскурсій, шкільних уроків природознавства, біології та екології, а також для студентських польових практик і науково-дослідної діяльності. З метою підвищення інформативності та доступності екологічних знань доцільним є застосування сучасних засобів екологічної інтерпретації: інформаційних табличок, навігаційних елементів, QR-кодів та інтерактивних панелей. Вони дозволяють відвідувачам самостійно ознайомлюватися з біорізноманіттям парку, особливостями екосистем, історією формування ландшафту та принципами його збереження.

Використання цифрових технологій в екологічно-освітньому просторі сприяє залученню молоді, підвищує інтерес до охорони довкілля та формує

стале відповідальне ставлення до природних ресурсів. Такий сценарій дозволяє поєднати рекреаційну, пізнавальну та природоохоронну функції парку, що відповідає сучасним принципам сталого розвитку міських зелених зон.

Таблиця 3.6

Сценарій використання території: екологічно-освітній сценарій

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Навчальні природничі зони	Школярі, студенти, викладачі	Польові заняття, спостереження за рослинами, практичні дослідження	Навчальні галявини, зелені зони
Орнітологічні спостереження	Школярі, студенти, еко туристи	Спостереження за птахами, екскурсії з орнітологом	Дерева, прибережні ділянки, тихі зони
Дослідження водних екосистем	Студенти, учні старших класів	Аналіз води, спостереження за водною флорою і фауною	Зони біля водойм
Інформаційно-просвітницькі заходи	Усі відвідувачі	Ознайомлення з біорізноманіттям, екосистемами парку	Алеї, ключові рекреаційні маршрути
Цифрова екопросвіта	Молодь, туристи	Використання QR-кодів, мобільних гідів	Інформаційні стенди, вхідні зони
Інтерактивні освітні формати	Діти, молодь, родини	Інтерактивні панелі, еко-квести, тематичні маршрути	Освітні зони, пішохідні стежки
Науково-дослідна діяльність	Студенти, науковці	Моніторинг стану довкілля, збір даних	Спеціалізовані навчальні ділянки

3.4. Оцінка соціально-економічного ефекту від впровадження проєкту

Ревіталізація Дюківського парку передбачає комплексний вплив на соціальне, економічне та культурне середовище міста Одеси, а також на загальний рівень якості життя його мешканців. Прогноз соціального впливу базується на аналізі потенційних змін у рекреаційній, культурній та освітній функціях парку, а також на оцінці ефектів від збільшення туристичної привабливості та зайнятості населення:

1. Загальні підходи до оцінки соціально-економічного ефекту

Оцінка соціально-економічного ефекту від впровадження проєкту ревіталізації паркової зони є важливим етапом обґрунтування доцільності інвестицій у розвиток міського громадського простору. У випадку Дюківського парку м. Одеси реалізація комплексу заходів, спрямованих на оновлення інфраструктури, активізацію рекреаційних, культурно-освітніх та туристичних функцій, має потенціал створити значний мультиплікативний ефект для місцевої громади та економіки міста загалом.

Соціально-економічний ефект проєкту розглядається як сукупність кількісних і якісних змін, що виникають у результаті модернізації території парку, підвищення якості середовища та зростання інтенсивності його використання. До основних аспектів оцінки належать соціальний вплив на якість життя населення, економічні вигоди для міста, розвиток малого бізнесу та туризму, а також непрямі ефекти, пов'язані з формуванням позитивного іміджу міського простору.

2. Соціальний ефект від впровадження проєкту

2.1. Підвищення якості життя населення

Оновлення Дюківського парку шляхом встановлення сучасних лавок, облаштування зон відпочинку, створення первинних укриттів та впорядкування пішохідної інфраструктури безпосередньо впливає на

підвищення комфортності перебування відвідувачів. Парк стає доступним для різних соціальних та вікових груп, зокрема людей похилого віку, сімей з дітьми та осіб з інвалідністю.

Наявність упорядкованих місць для відпочинку сприяє регулярному використанню парку мешканцями прилеглих районів, що позитивно впливає на фізичне та психоемоційне здоров'я населення. Формування безпечного, доглянутого та функціонально насиченого простору знижує рівень соціальної напруги, сприяє неформальному спілкуванню та соціальній інтеграції.

2.2. Соціальна інклюзія та безпека

Важливим соціальним ефектом є підвищення рівня безпеки у парковій зоні. Впровадження первинних укриттів дозволяє адаптувати простір до сучасних умов та забезпечує додатковий рівень захисту відвідувачів у разі надзвичайних ситуацій. Це підвищує довіру населення до громадських просторів та стимулює їх активніше використання.

Облаштування спеціалізованих зон, зокрема майданчиків для вигулу собак, сприяє зниженню конфліктів між різними групами відвідувачів та формуванню культури відповідального користування парком. Такі рішення підвищують рівень соціальної інклюзії та враховують потреби різних категорій мешканців.

3. Економічний ефект та розвиток підприємницької діяльності

3.1. Стимулювання малого та середнього бізнесу

Встановлення міні-кав'ярень на території Дюківського парку створює сприятливі умови для розвитку малого підприємництва. Зростання кількості відвідувачів парку забезпечує стабільний попит на послуги харчування, прокату обладнання, сувенірної продукції та супутніх сервісів. Це, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць та збільшенню податкових надходжень до місцевого бюджету.

Функціонування сезонних об'єктів торгівлі та обслуговування дозволяє гнучко адаптувати економічну активність до річного циклу відвідуваності парку. У літній період акцент робиться на туристичні та рекреаційні послуги,

тоді як у зимовий — на обслуговування відвідувачів ковзанки та святкових заходів.

3.2. Зростання туристичної привабливості

Запуск туристичного кораблика на водоймах парку є інноваційним елементом ревіталізації, що формує унікальну туристичну пропозицію. Такий вид дозвілля приваблює як мешканців міста, так і туристів, підвищуючи конкурентоспроможність Дюківського парку серед інших рекреаційних об'єктів Одеси.

Розширення спектра туристичних послуг сприяє збільшенню тривалості перебування туристів у місті та зростанню споживання супутніх послуг, зокрема харчування, транспорту та культурних заходів. Це створює додатковий економічний ефект для міської економіки.

4. Сезонна економічна активність та її ефекти

Організація ковзанки в зимовий період дозволяє забезпечити цілорічне використання паркової території, що є важливим фактором економічної сталості проєкту. Зимові активності сприяють рівномірному розподілу відвідуваності протягом року та зменшенню сезонних коливань доходів підприємців.

Проведення сезонних та спеціальних подій, фестивалів і святкових заходів стимулює тимчасову зайнятість, залучає додаткові ресурси та підвищує економічну активність у прилеглих районах. Таким чином, парк стає не лише рекреаційним, а й економічно активним елементом міської інфраструктури.

5. Непрямі економічні та іміджеві ефекти

Ревіталізація Дюківського парку сприяє підвищенню привабливості навколишніх територій для житлової та комерційної забудови, що може призвести до зростання вартості нерухомості. Наявність якісного зеленого простору є важливим чинником при виборі місця проживання та інвестування.

Крім того, реалізація проєкту формує позитивний імідж міста як такого, що інвестує у сталий розвиток, екологічні ініціативи та якість життя населення. Це підвищує інвестиційну привабливість Одеси та її позиції у національних і міжнародних рейтингах комфортності міського середовища.

Отже, впровадження проєкту ревіталізації Дюківського парку м. Одеси забезпечує комплексний соціально-економічний ефект, що проявляється у підвищенні якості життя населення, активізації підприємницької діяльності, розвитку туризму та формуванні позитивного іміджу міського простору. Поєднання оновленої інфраструктури, рекреаційних, туристичних та сервісних функцій дозволяє створити сталу модель функціонування парку як важливого елементу соціально-економічного розвитку міста.

Висновки до розділу 3

Концепція ревіталізації Дюківського парку передбачає комплексний підхід до збереження культурної спадщини, відновлення природного середовища та створення соціально доступного, безпечного та інтегрованого простору:

- Цілі та завдання проєкту спрямовані на підвищення рекреаційної, екологічної та культурної цінності парку.
- Просторово-планувальні рішення враховують рельєф, наявні історичні елементи та потреби різних груп користувачів.
- Сценарії використання території забезпечують гнучкість та ефективну інтеграцію парку в міське середовище Одеси.
- Реалізація концепції дозволить перетворити Дюківський парк у сучасний, стійкий та привабливий громадський простір з високою соціальною, екологічною та культурною цінністю.

Екологічне та інженерне обґрунтування концепції ревіталізації Дюківського парку формує науково обґрунтовану основу для реалізації проєкту. Впровадження системи моніторингу, відновлення водних об'єктів,

застосування енергоефективних технологій та заходів із підтримки біорізноманіття забезпечує комплексний підхід до сталого розвитку території, інтеграції її у міське середовище та створення комфортного, безпечного і привабливого громадського простору для всіх категорій користувачів.

Узагальнюючи, соціально-економічна ефективність проєкту ревіталізації Дюківського парку проявляється у підвищенні якості життя населення, створенні нових робочих місць, зростанні туристичної привабливості та культурної значущості території. Економічна доцільність підтверджується співвідношенням очікуваних вигод та витрат, а також довгостроковим впливом на розвиток міста, що робить проєкт стратегічно важливим для сталого розвитку Одеси та інтеграції зелених зон у міське середовище.

Запропоновані сценарії використання території Дюківського парку формують багатофункціональний, адаптивний та соціально орієнтований простір, здатний задовольняти потреби різних груп користувачів упродовж року. Поєднання активних, спокійних, сімейних, освітніх і рекреаційних сценаріїв дозволяє забезпечити рівномірне навантаження на територію парку та уникнути конфліктів між різними видами дозвілля.

Сезонна трансформація окремих об'єктів, інтеграція водних і зелених просторів, а також наявність спеціалізованих зон для дітей, спортсменів і власників домашніх тварин підвищують функціональну гнучкість парку та його привабливість для постійного відвідування. Одночасно врахування безпекових аспектів і створення умов для короткотривалого укриття формують додаткову стійкість території в умовах сучасних викликів.

ВИСНОВКИ

Сучасні міста дедалі гостріше стикаються з проблемами деградації зелених зон, втрати екологічної рівноваги та зниження якості громадських просторів, що негативно впливає на умови проживання населення та сталий розвиток урбанізованих територій. У цьому контексті ревіталізація паркових зон набуває особливого значення як комплексний інструмент відновлення природних, соціальних і просторових функцій міського середовища. Паркові території перестають розглядатися виключно як елементи озеленення і все більше сприймаються як багатофункціональні простори, що поєднують екологічні, рекреаційні, соціальні, культурні та економічні функції, формуючи цілісну екосистему міста.

Дослідження теоретичних засад ревіталізації міських ландшафтів дозволяє стверджувати, що сучасні підходи до відновлення паркових зон ґрунтуються на принципах сталого розвитку, екологічної збалансованості, соціальної інклюзивності та збереження культурно-історичної ідентичності територій. Ревіталізація не обмежується фізичним оновленням інфраструктури, а передбачає глибоке переосмислення ролі зелених просторів у структурі міста, їх адаптацію до сучасних потреб населення та водночас збереження природного й ландшафтного потенціалу. Світовий досвід переконливо свідчить, що успішні проекти ревіталізації базуються на інтегрованому підході, який поєднує екологічні рішення, просторове планування, участь громади та ефективні управлінські моделі.

Аналіз стану паркових зон міста Одеси на прикладі Дюківського парку показав, що цей об'єкт має значний природний, ландшафтний та історичний потенціал, проте тривалий період недостатнього утримання, неефективна система управління та фрагментарні спроби благоустрою призвели до його поступової деградації. Просторово-екологічні умови парку, зокрема терасований рельєф, наявність балки, джерел і водних об'єктів, створюють

унікальну основу для формування високоякісного зеленого простору, однак за відсутності системного догляду ці ж особливості перетворюються на джерело екологічних та інфраструктурних ризиків. Деградація зелених насаджень, порушення гідрологічного режиму, ерозійні процеси на схилах та незадовільний стан інженерної інфраструктури знижують екологічну стійкість території та обмежують її рекреаційний потенціал.

Соціальний вимір проблематики Дюківського парку виявляється у зниженні доступності та безпеки простору, втраті інклюзивності та поступовому зменшенні соціальної активності. Нерозвинена безбар'єрна інфраструктура, недостатнє освітлення, зношені пішохідні покриття та відсутність сучасних функціональних зон обмежують використання парку різними групами населення. Це сприяє формуванню замкненого кола занепаду, коли зменшення кількості відвідувачів призводить до подальшої втрати життєздатності простору. Додатковим викликом є ризик комерціалізації території, за якої громадський зелений простір може бути витіснений приватними або напівприватними функціями, що суперечить соціальному призначенню міських парків і викликає суспільне напруження.

Водночас комплексна оцінка стану території дозволяє зробити висновок, що Дюківський парк має високий потенціал для ревіталізації. Поєднання значної площі зелених насаджень, водних елементів, історично сформованої планувальної структури та вигідного просторового розташування створює передумови для формування сучасного багатофункціонального паркового простору. Науково обґрунтована концепція ревіталізації передбачає відновлення екологічної рівноваги, стабілізацію ґрунтово-водних умов, протиерозійний захист схилів, модернізацію інженерної та пішохідної інфраструктури, а також створення умов для безпечного, доступного й інклюзивного використання території. Особливу роль у цьому процесі відіграє збереження та переосмислення історико-ландшафтної структури парку як елемента міської ідентичності.

Запропонована наукова модель ревіталізації ґрунтується на інтеграції екологічних, соціальних та економічних складових розвитку. Вона орієнтована на поетапне відновлення території з урахуванням природних обмежень і потреб місцевої громади, що дозволяє мінімізувати ризики надмірної комерціалізації та забезпечити довгострокову стійкість проєкту. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню екологічної якості міського середовища, зменшенню впливу міського теплового острова, поліпшенню мікроклімату та збереженню біорізноманіття. Водночас соціально-економічний ефект від впровадження проєкту проявлятиметься у зростанні привабливості району, активізації громадського життя, підвищенні якості дозвілля населення та формуванні позитивного іміджу міста.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що ревіталізація Дюківського парку є не лише локальним завданням благоустрою окремої території, а складовою більш широкої стратегії сталого розвитку міста Одеси. Відновлення парку як повноцінного громадського зеленого простору здатне виконувати роль каталізатора позитивних просторових, екологічних і соціальних змін, демонструючи можливість гармонійного поєднання природного середовища та міської інфраструктури. Запропоновані підходи та наукові обґрунтування можуть бути використані як методологічна основа для ревіталізації інших паркових зон міста, що підкреслює практичну значущість і прикладний характер виконаної роботи.

Список використаних джерел

1. Hall, P. (2014). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design Since 1880*. Wiley-Blackwell.
2. Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House.
3. Mumford, L. (1968). *The City in History*. Harcourt, Brace & World.
4. Roberts, P., & Sykes, H. (2000). *Urban Regeneration: A Handbook*. SAGE Publications.
5. Waldheim, C. (2006). *The Landscape Urbanism Reader*. Princeton Architectural Press.
6. Mostafavi, M., & Doherty, G. (2010). *Ecological Urbanism*. Harvard University Graduate School of Design.
7. Beatley, T. (2011). *Biophilic Cities: Integrating Nature into Urban Design and Planning*. Island Press.
8. Benedict, M., & McMahon, E. (2002). Green Infrastructure: Smart Conservation for the 21st Century. *Renewable Resources Journal*, 20(3).
9. Douglas, J. (2006). *Building Adaptation*. Butterworth-Heinemann.
10. Smith, N. (1996). *The New Urban Frontier: Gentrification and the Revanchist City*. Routledge.
11. UN-Habitat (2016). *New Urban Agenda*. United Nations, Quito.
12. European Commission (2020). *The New Leipzig Charter: The Transformative Power of Cities for the Common Good*.
13. Daly, H. (1990). Toward some operational principles of sustainable development. *Ecological Economics*, 2(1).
14. World Commission on Environment and Development (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press.
15. United Nations (1992). *Agenda 21*. United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro.

16. UN-Habitat (2020). World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization.
17. UN-Habitat (2016). New Urban Agenda. United Nations, Quito.
18. Clark, W.C. (2010). Sustainability Science: A room of its own. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(46).
19. Gill, S.E. et al. (2007). Adapting Cities for Climate Change: The Role of the Green Infrastructure. *Built Environment*, 33(1).
20. Beatley, T. (2011). *Biophilic Cities: Integrating Nature into Urban Design and Planning*. Island Press.
21. Agyeman, J. (2005). *Just Sustainabilities: Development in an Unequal World*. MIT Press.
22. Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Island Press.
23. Costanza, R. (1997). *Frontiers in Ecological Economics*. Edward Elgar Publishing.
24. Elmqvist, T. et al. (2018). *Urban Planet: Knowledge towards Sustainable Cities*. Cambridge University Press.
25. European Commission (2020). *The New Leipzig Charter: The Transformative Power of Cities for the Common Good*.
26. OECD (2021). *Green Cities Programme: Sustainable Urban Futures*. OECD Publishing.
27. IPCC (2021). *Climate Change 2021: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press.
28. Kabisch, N., Korn, H. (2017). *Nature-Based Solutions to Climate Change Adaptation in Urban Areas*. Springer.
29. Beatley T. *Biophilic Cities: Integrating Nature into Urban Design and Planning*. Washington, DC: Island Press, 2011.
30. World Urban Parks. *The Value of Urban Parks. Annual Report, 2020*.
31. Lindner, C., & Rosa, B. *Deconstructing the High Line: Postindustrial Urbanism and the Rise of the Elevated Park*. Rutgers University Press, 2017.

32. European Environment Agency (EEA). Urban Green Infrastructure and Climate Change Adaptation. EEA Report No. 2/2020.
33. Nowak, D.J., et al. "Tree and Forest Effects on Air Quality and Human Health in the United States." *Environmental Pollution*, 193, 2014.
34. Gill, S. et al. "Adapting Cities for Climate Change: The Role of the Green Infrastructure." *Built Environment*, 33(1), 2007.
35. Li, J. et al. "Sponge City Construction in China: A Review." *Water*, 12(2), 2020.
36. Kaplan, R. & Kaplan, S. *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge University Press, 1989.
37. Gandy, M. *The Fabric of Space: Water, Modernity, and the Urban Imagination*. MIT Press, 2012.
38. World Health Organization (WHO). *Urban Green Spaces and Health*. WHO Regional Office for Europe, 2016.
39. UN-Habitat. *The Urban Green Space Framework*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme, 2018.
40. Kabisch, N., et al. "Nature-Based Solutions to Climate Change Mitigation and Adaptation in Urban Areas." Springer, 2017
41. Krautzberger, M. *IBA Emscher Park: A New Landscape for the Ruhr*. Berlin: Jovis Verlag, 2010.
42. Latz, P. *Landscape Architecture and Industrial Heritage: The Duisburg-Nord Park*. Basel: Birkhäuser, 2014.
43. Schliephack, J. "Ecological Regeneration in Post-industrial Landscapes." *Urban Forestry & Urban Greening*, 45(3), 2019.
44. European Environment Agency (EEA). *Urban Adaptation to Climate Change in Europe*. EEA Report No. 12/2020.
45. Kaczmarek, T. *Revitalisation of the Vistula Boulevards in Warsaw*. Urban Development Review, 2020.
46. European Investment Bank. *Green and Inclusive Cities: Polish Urban Renewal Projects*. Luxembourg, 2021.

47. Gralińska-Toborek, A. "Post-industrial Cultural Landscape of Katowice." Sustainability, 2020, 12(17).
48. Friends of the High Line. The High Line Story. New York, 2022.
49. NYC Department of City Planning. High Line Economic Impact Study. 2021.
50. Project for Public Spaces. Millennium Park, Chicago: Transforming a Rail Yard into a Civic Landmark. 2018.
51. U.S. Environmental Protection Agency (EPA). Green Infrastructure Framework. Washington, 2020.
52. Gehl, J. Cities for People. Island Press, 2010.
53. UN-Habitat. Re-Imagining Public Spaces: Revitalization Practices in Europe and North America. Nairobi, 2019.
54. Kabisch, N., Korn, H. Nature-Based Solutions for Urban Sustainability. Springer, 2017.
55. Beatley, T. Biophilic Cities and the Future of Urban Resilience. Island Press, 2018.
56. Одеський Дюківський парк: його історія, занепад та сучасність / Новини 048.ua, Валерія Абабіна, 20 жовтня 2024 р. URL: <https://www.048.ua/news/3846992/odeskij-dukivskij-park-jogo-istoria-zanepad-ta-sucasnist>
57. Таємниці Дюківського саду в Одесі — історія будиночка де Рішельє / Novyny.live, 22 листопада 2023 р. URL: <https://odesa.novyny.live/taiemnitsi-diukivskogo-sadu-v-odesi-istoriia-budinochka-de-rishelie-133649.html> Історія дюк саду
58. Дюківський парк знову належить міській громаді Одеси / ukr.net, 2025 р. URL: <https://www.ukr.net/ru/news/details/odesa/112030505.html>
59. Кадуріна А. О., Назарчук Ю. С. Символіка споруд Дюківського парку в Одесі: спадщина сільськогосподарської виставки 1950-х рр. // Збірник наукових праць Уманського національного університету, вип. 97 (2020)
60. Дюківський парк / Дюківський сад // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дюківський_парк

61. Рішення виконавчого комітету Одеської обласної ради щодо парку «Дюківський сад», документ Одеської обласної ради. URL: <https://oblrada.od.gov.ua/wp-content/uploads/860-V.pdf>
62. Intent Press. The rich history and transformation of Duke's Garden in Odesa. URL: <https://intent.press/en/publications/history/2025/the-rich-history-and-transformation-of-duke-s-garden-in-odesa>
63. Дюківський сад: популярне місце для прогулянок і фотосесій / Otdyhaem.com.ua. URL: <https://otdyhaem.com.ua/ua/odesskaja/odessa/djukovskij-sad/>

Додатки

Додаток А. Апробація дослідження

Одеський національний технологічний університет
 Академія економічних наук Молдови (AESM), (Республіка Молдова)
 Бухарестський університет «Artifex», (Румунія)
 Варненський університет менеджменту (VUM), (Республіка Болгарія)
 Вище училище з агробізнесу і розвитку регіонів, (Республіка Болгарія)
 Комратський державний університет (Республіка Молдова)
 Познанський економічний університет, (Республіка Польща)
 Сілезька Академія, (Польща)
 Торгово-кооперативний університет Молдови (TCUM), (Республіка Молдова)
 Навчально-науковий інститут готельно-ресторанного і туристичного бізнесу та
 енології ім. О.О. Преображенського
 Кафедра туристичного бізнесу та рекреації

ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС ТА ГОСТИННІСТЬ: ВЛАДА, БІЗНЕС, НАУКА ТА ОСВІТА В ЄДИНОМУ ВЕКТОРІ РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

24-25 вересня 2025 року

Одеса – 2025

УДК 338.48:628.33

СМАРТ-ОСВІТЛЕННЯ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВІ МОДЕРНІЗАЦІЇ МІСЬКИХ ПАРКІВ

**Шекера С.С., к.е.н., Ніколаєва І.В., магістр
Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна**

Останні десятиліття у світі спостерігається стрімке зростання інтересу до сталого розвитку міських просторів. Міські парки відіграють ключову роль у цій трансформації, адже вони не лише виконують рекреаційну функцію, а й впливають на якість життя населення, екологічний стан урбанізованих територій та формування туристичної привабливості міст. Одним із важливих напрямів модернізації таких просторів є впровадження смарт-освітлення та екологічних технологій, що дозволяють поєднати комфорт, безпеку та збереження природного середовища. Традиційні системи освітлення у міських парках мають низку суттєвих недоліків, серед яких високі енергетичні витрати, низька ефективність, негативний вплив на біологічне різноманіття через світлове забруднення та відсутність інтеграції з сучасними технологіями управління просторами. У цьому контексті смарт-освітлення стає не просто технічним оновленням, а стратегічним інструментом реалізації концепції «розумного міста» та сталого розвитку.

Смарт-освітлення базується на застосуванні енергоефективних LED-технологій у поєднанні з датчиками руху, системами автоматичного регулювання яскравості та інтеграцією з Інтернетом речей (IoT), що дозволяє динамічно керувати рівнем освітленості залежно від часу доби, погодних умов чи присутності людей у парку. Завдяки таким рішенням енергоспоживання зменшується на 50–70% у порівнянні з традиційними лампами, що підтверджують міжнародні дослідження у сфері енергоефективності [1]. Прикладом є проєкт у місті Сан-Себастьян (Іспанія), де система смарт-освітлення дозволила суттєво скоротити витрати на електроенергію та підвищити рівень безпеки та комфорт відвідувачів парку [2]. В Україні подібні рішення починають запроваджувати у Львові та Києві, де впроваджуються системи дистанційного управління освітленням, що включають датчики руху та автоматизовані алгоритми регулювання світлового потоку [3].

Важливою складовою смарт-освітлення є зменшення негативного впливу на довкілля, зокрема світлового забруднення (Artificial Light At Night, ALAN), яке порушує природні біоритми флори та фауни, а також негативно впливає на здоров'я людей. Дослідження польських урбаністів вказують на те, що більшість парків у Європі досі мають освітлення, яке не відповідає міжнародним стандартам «dark-sky friendly» - наприклад, надмірна яскравість або висока частка блакитного спектра [4]. Одним з успішних прикладів є Відень, де світильники замінили на LED-лампи з корельованою кольоровою температурою (CCT) 4000 K та нульовим показником ULOR, що дозволило значно зменшити явище «світлового куполу» (skyglow). Згідно з рекомендаціями Міжнародної асоціації темного неба (IDA), у природоохоронних зонах варто використовувати освітлювальні прилади з CCT нижче 3000 K, а у чутливих зонах — навіть 2400–2700 K [5].

Ще одним важливим аспектом є впровадження технологій бездротового управління освітлювальними системами. Використання LoRaWAN та інших IoT-рішень дозволяє віддалено контролювати роботу світильників, зменшуючи витрати на обслуговування та спрощуючи процес моніторингу великих територій, що особливо актуально для великих парків, де технічне обслуговування часто потребує значних людських і фінансових ресурсів [6]. Інтеграція смарт-освітлення з іншими міськими системами, наприклад з датчиками якості повітря, відеоспостереженням чи моніторингом погоди, відкриває нові можливості для розвитку концепції «розумного парку» (Smart Park). Соціальний аспект модернізації парків

також надзвичайно важливий, оскільки правильно організоване освітлення безпосередньо впливає на рівень безпеки відвідувачів, сприяє підвищенню їхнього психологічного комфорту та заохочує до активного відвідування парку у вечірній час. Наприклад, у Queen's Park у Бельгії (Велика Британія) було впроваджено систему освітлення, яка працює на 20 % потужності вдночі, але автоматично збільшує яскравість до 100 % у разі виявлення руху і це дозволяє одночасно економити ресурси та гарантувати безпеку відвідувачів [7]. У сучасних умовах важливо, щоб парки ставали просторами соціалізації та інклюзії, тому концепція Smart Park передбачає впровадження IoT-рішень не лише для освітлення, а й для інших функцій: від екологічного моніторингу до бронювання зон для подій та підключення Wi-Fi для відвідувачів, що робить парк більш інтерактивним та зручним для користувачів [8].

Згідно дослідження [9], що було проведено за допомогою технологій VR, було виявлено, що відвідувачі оцінюють парки з рівномірним та теплим освітленням значно вище, ніж ті, де освітлення нерівномірне чи надто холодного спектра [9]. А це особливо важливо для людей у візочках та сімей з дітьми, для яких відчуття безпеки та комфорту є ключовими при відвідуванні громадських просторів.

Для українських міст, зокрема м.Одеси, де є значний потенціал розвитку паркової інфраструктури, впровадження смарт-освітлення має стати пріоритетом. Постаттний перехід на LED-світильники з корельованою колірною температурою нижче 3000 К дозволить зменшити негативний вплив на нічне середовище. Датчики руху та системи адаптивного освітлення підвищать безпеку та ефективність використання енергії. Важливим є також інтеграція освітлювальних систем з мобільними додатками для мешканців і туристів, що забезпечить додаткові сервіси - наприклад, навігацію парком, інформацію про заходи та онлайн-бронювання локацій, адже це не лише підвищить якість міського простору, а й сприятиме розвитку туристичного потенціалу міста. Впровадження таких інноваційних рішень неможливе без активної участі громади та прозорого управління, а тому необхідно проводити інформаційні кампанії, демонструючи мешканцям переваги смарт-освітлення, серед яких безпека, економія коштів, збереження довкілля та створення комфортного середовища. Для цього можна залучати міжнародні екологічні та туристичні програми, гранти ЄС та інвестиції приватних компаній у форматі державно-приватного партнерства.

Таким чином, смарт-освітлення та екологічні технології у міських парках - це не лише модернізація інфраструктури, а й стратегічний крок у напрямі сталого розвитку. Використання LED-технологій, IoT-мереж та рішень для зменшення світлового забруднення формують новий тип міських просторів, де технології гармонійно поєднуються з природою та потребами людини, що створює основу для безпечного, енергоефективного та привабливого міського середовища, яке відповідає сучасним викликам і сприяє розвитку туризму. Для Одеси впровадження таких технологій може стати прикладом успішної модернізації та сигналом її інноваційного розвитку як сучасного європейського міста.

Список використаних джерел:

1. Bachanek, K. H., Tundys, B., Wiśniewski, T., Puzio, E., & Maroušková, A. (2021). Intelligent Street Lighting in a Smart City Concepts—A Direction to Energy Saving in Cities: An Overview and Case Study. *Energies*, 14(11), 3018. <https://doi.org/10.3390/en14113018>
2. Borkowski, A., & Gajewski, M. (2021). Sustainable strategy for the implementation of energy efficient smart public lighting in urban areas. *Procedia Computer Science*, 192, 2747–2756. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.08.289>
3. https://ric.zp.edu.ua/article/view/313061?utm_source=chatgpt.com
4. Vaskiv, R. I., Hrybovskyi, O. M., Kunanets, N. E., & Duda, O. M. (2024). INFORMATION SYSTEM OF STREET LIGHTING CONTROL IN A SMART CITY. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, (3), 212. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2024-3-18>

5. Wikipedia contributors. (2025, September 10). *Spectral G-index*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Spectral_G-index
6. Jabbar, W. A., Tan, K. K., Dael, F. A., Lee, C. H., Yussof, Y. F. M., & Nasir, A. (2025). Optimising urban lighting efficiency with IoT and LoRaWAN integration in smart street lighting systems. *Discover Internet of Things*, 5(64). <https://doi.org/10.1007/s43926-025-00163-z>
7. Open Access Government. (2024, June 20). *Smart lighting for a sustainable urban ecosystem*. <https://www.openaccessgovernment.org/smart-lighting-for-a-sustainable-urban-ecosystem/178303/>
8. Admin. (2020, July 7). *Smart Green Spaces*. Transformative Technologies Conference. <https://ticonf.org/journal/2020/07/07/smart-green-spaces/>
9. Masullo, M., Cioffi, F., Li, J., Maffei, L., Ciampi, G., Sibilio, S., & Scorpio, M. (2023). Urban park lighting quality perception: An immersive virtual reality experiment. *Sustainability*, 15(3), 2069. <https://doi.org/10.3390/su15032069>

Додаток Б. Апробація дослідження

Одеський національний технологічний університет
Академія економічних наук Молдови (AESM), (Республіка Молдова)
Бухарестський університет «Artifex», (Румунія)
Варненський університет менеджменту (VUM), (Республіка Болгарія)
Вище училище з агробізнесу і розвитку регіонів, (Республіка Болгарія)
Комратський державний університет (Республіка Молдова)
Познанський економічний університет, (Республіка Польща)
Сілезька Академія, (Польща)
Торгово-кооперативний університет Молдови (TCUM), (Республіка Молдова)
Навчально-науковий інститут готельно-ресторанного і туристичного бізнесу та
снології ім. О.О. Преображенського
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації

**ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС ТА ГОСТИННІСТЬ:
ВЛАДА, БІЗНЕС, НАУКА ТА ОСВІТА В ЄДИНОМУ ВЕКТОРІ
РОЗВИТКУ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24-25 вересня 2025 року

Одеса – 2025

УДК 338.48

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ: СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Павленко Г.М., Ніколаса І.В.

Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна

У багатьох країнах та регіонах туризм виступає значним джерелом фінансових надходжень, сприяє створенню нових робочих місць, підвищує зайнятість населення та розширює міжнародні контакти. Активне розвинення туристичної галузі можливе за рахунок впровадження інноваційних рішень, інструментів та підходів. За світовим досвідом, широкое застосування інновацій може призвести до формування конкурентоспроможних туристичних товарів і послуг на національному та глобальному рівнях.

Інновації в туризмі характеризуються не лише оновленням та вдосконаленням туристичного продукту, але й відновленням фізичних і духовних ресурсів мандрівників; вони сприяють якісним змінам у самоїдеї продукту, підвищенню його вартості та відповідності очікуванням клієнтів. Також інноваційні рішення стимулюють розвиток туристичної інфраструктури, вдосконалюють процеси формування туристичних товарів і послуг, підвищують операційну ефективність підприємств галузі та забезпечують більш прозоре та зручне обслуговування мандрівників [1].

Додаткові аспекти, які варто врахувати для успішної імплементації інновацій в туризм:

- Цифрова трансформація: використання цифрових платформ, онлайн-бронювань, віртуальної реальності та штучного інтелекту для персоналізованих пропозицій.
- Стійкість та відповідальність: інтеграція екологічних стандартів, відповідальне управління ресурсами та мінімізація впливу туризму на довкілля.
- Розвиток людського капіталу: підвищення кваліфікації працівників, навчання навичкам обслуговування та гідам з багатомовною підтримкою.
- Партнерство та ко-інновації: співпраця між державою, бізнесом, науково-дослідними закладами та місцевими громадами для створення нових продуктів та маршрутів.
- Масштабування та адаптивність: адаптація інновацій до локальних культурних реалій та потреб різних демографічних груп.

Інноваційні технології та мотивація персоналу являються стратегією підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств [1].

Туризм як динамічна галузь, що швидко адаптується до цифрової трансформації, змін споживчих уподобань та вимог сталого розвитку, зокрема зростає конкуренція, підвищуються очікування щодо якості сервісу, персоналізації пропозицій та зниження витрат без втрати якості. Інновації та мотивація персоналу — це дві сторони однієї медалі, адже інноваційні технології дозволяють створювати більш привабливі туристичні продукти та послуги, підвищувати ефективність операцій, збільшувати зручність для клієнтів та покращувати дані для прийняття рішень, тоді як мотивація персоналу визначає якість обслуговування, інноваційний потенціал та лояльність клієнтів.

Основні стратегії підвищення конкурентоспроможності включають цифрову трансформацію та інтеграцію даних, де варто запровадити омніканальні платформи з онлайн-бронюваннями, мобільними застосунками та чат-ботами, інтеграцію систем управління відгуками, CRM та ERP для єдиного виду клієнта та прозорих процесів, використання штучного інтелекту та аналітики даних для прогнозування попиту, ціноутворення та управління ресурсами, а також забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних як критично важливих елементів репутації та довіри.

Персонал як стратегічний актив передбачає розвиток кадрів через постійне навчання та підвищення кваліфікації, програми мовної та культурної компетентності, гібридні моделі роботи та гнучкі графіки для підвищення залученості, а також системи мотивації та винагород, зокрема матеріальні та нефінансові стимули, такі як відзнаки, кар'єрне зростання та можливості участі в проєктах, разом з програмами залучення та створення продуктів. Важлива культура сервісу передбачає стандарти обслуговування та зручні інструменти підтримки, зворотний зв'язок від працівників та оперативне впровадження їх пропозицій [3].

Інноваційні моделі обслуговування та продуктів охоплюють персоналізацію досвіду мандрівника через дані та штучний інтелект, запровадження нових форматів взаємодії — мікро-тури, локальні маршрути, інтеграцію з культурними заходами та розвиток сталих практик, зменшення впливу на довкілля та підтримку локальних громад. Інфраструктура та екосистема партнерств включають партнерство з місцевими органами влади, університетами та стартап-екосистемами, розвиток інфраструктури для мобільності, безпеки та зручності для користувачів, а також інновації з постачальниками послуг, такими як готелі, транспортні компанії та туристичні оператори.

Управління змінами та вимірювання ефекту потребують застосування Agile-підходів і чітких KPI для технологій та мотиваційних програм, а також постійної оцінки впливу на клієнтів та бізнес-процеси в режимі реального часу. Практичні кейси вказують на те, що компанії, які поєднують цифрову трансформацію з активною мотивацією персоналу, демонструють швидше зростання доходів, високу репутацію та лояльність клієнтів, але важливий висновок полягає в тому, що технології самі по собі не забезпечують конкурентоспроможності: вони працюють ефективно лише тоді, коли персонал мотивований застосовувати їх, а процеси адаптовані під потреби клієнтів.

Рекомендації для дій включають розробку дорожньої карти цифрової трансформації з урахуванням локального контексту, запровадження програм навчання та розвитку за конкретними ролями, створення системи швидкого зворотного зв'язку та заохочення за інноваційні ідеї від працівників, забезпечення прозорого управління даними та відповідності стандартам приватності, а також формування екосистеми партнерств для масштабного впровадження інновацій [2].

Інноваційні технології та мотивація персоналу є рушійними силами стійкого та прибуткового розвитку туристичних підприємств у контексті глобалізації та швидких змін.

Інновації є ключовим чинником у розвитку туризму, що дозволяє країнам підвищувати конкурентоспроможність, розширювати міжнародні зв'язки та створювати нові робочі місця. Впровадження сучасних технологій, удосконалення інфраструктури та відповідальне керування ресурсами сприяють не лише покращенню якості туристичних товарів і послуг, але й зміцненню економічної стійкості регіонів.

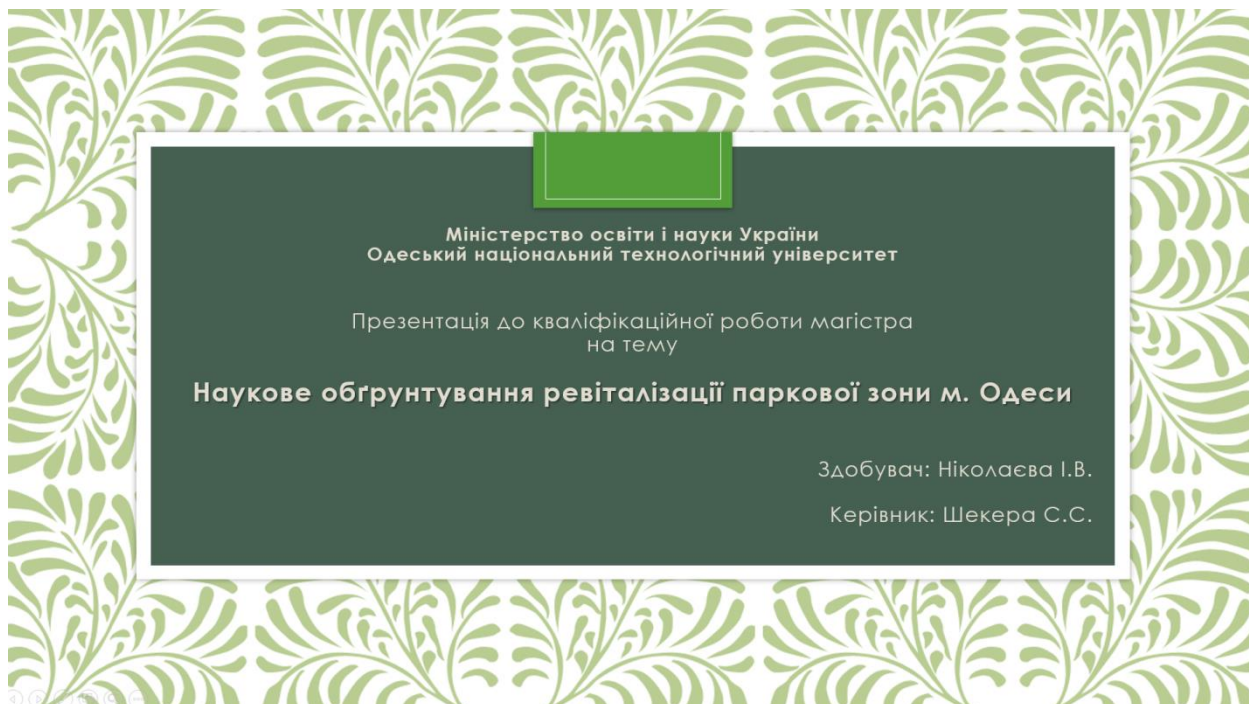
Для успішної реалізації інновацій важливі цифрова трансформація, сталі практики управління довкіллям, розвиток людського капіталу, кооперація між державою та приватним сектором, а також адаптивність до культурних та демографічних особливостей споживачів. З урахуванням цих аспектів туристична галузь має потенціал стати рушійним фактором соціально-економічного розвитку на тривалий період.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні технології в економіці та менеджменті персоналу туристичного підприємства / С. В. Гармаш [та ін.] // Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Економічні науки – Bulletin of the National Technical University "KhPI". Economic sciences : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2019. – № 2. – С. 93-100.
2. Скрипченко І.Т. Інноваційні технології в туризмі: Навчальний посібник. Дніпро: Журфонд, 2021. С. 52-56.

3. Шляхи забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу в умовах глобалізації: монографія / авторський колектив; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І. О. Бочана. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2020. С. 20-28.

Додаток В. Презентація до кваліфікаційної роботи магістра

Мета та завдання дослідження

Мета роботи — науково обґрунтувати підходи, принципи та методи ревіталізації паркової зони м. Одеси з урахуванням екологічних, ландшафтних, соціальних та інженерних факторів, а також розробити модель відновлення території, що забезпечує підвищення її екологічної та рекреаційної ефективності.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- Проаналізувати теоретичні засади ревіталізації урбанізованих зелених зон і виявити основні тенденції у світовій та вітчизняній практиці.
- Охарактеризувати роль і функції парків у структурі міського середовища та визначити критерії їх екологічної і соціальної ефективності.
- Провести аналітичну оцінку сучасного стану паркової зони м. Одеси, виявити основні проблеми її функціонування та потенціал для відновлення.
- Розробити концепцію та науково обґрунтовану модель ревіталізації досліджуваної території з урахуванням екологічних, планувальних і соціально-економічних чинників.
- Оцінити очікувані результати впровадження ревіталізаційних заходів для екосистеми міста та комфортності життя мешканців.

Об'єкт дослідження — паркова зона м. Одеси як елемент міського ландшафту та складова екологічного каркасу міста.

Предмет дослідження — процес ревіталізації паркової території, її просторово-функціональні, екологічні та соціальні параметри, а також наукові підходи, методи і принципи, що забезпечують ефективність цього процесу.

Сутність ревіталізації

Поняття «ревіталізація» (від лат. *revitalis* — «оживлення») у сучасній урбаністиці трактується як процес відновлення, оновлення та повернення життєздатності міських територій, які втратили свої соціальні, економічні або екологічні функції.

Основні принципи ревіталізації:

- Екологічні принципи відновлення зелених зон
- Соціальні принципи сталого розвитку зелених зон
- Економічні аспекти сталого відновлення
- Просторово-планувальні принципи
- Кліматична адаптація та резильєнтність

Інтеграційний ефект ревіталізації паркових зон

Сфера впливу	Ефекти	Приклади заходів
Соціальна	Підвищення якості життя, соціальна інтеграція, культурний розвиток	Відпочинкові зони, дитячі та спортивні майданчики, освітлення, концерти, виставки, фестивалі
Екологічна	Поліпшення мікроклімату, збереження біорізноманіття, формування знань про довкілля, створення комфортних зон для відпочинку	Водні об'єкти, зелені насадження, навчальні зони, спортивні майданчики, інтерактивні панелі
Економічна	Туризм, бізнес, інвестиції	Кав'ярні, фестивалі, прокат обладнання, туристичні маршрути, івенти, ярмарки

Світовий досвід ревіталізації паркових територій

Німеччина

акцент робиться на екологічній ренатуралізації

проект Emscher Landschaftspark у Рурському регіоні

Польща

акцент на соціальній інтеграції та доступності

Bulwary Wiślane у Варшаві
Strefa Kultury в Катовіце

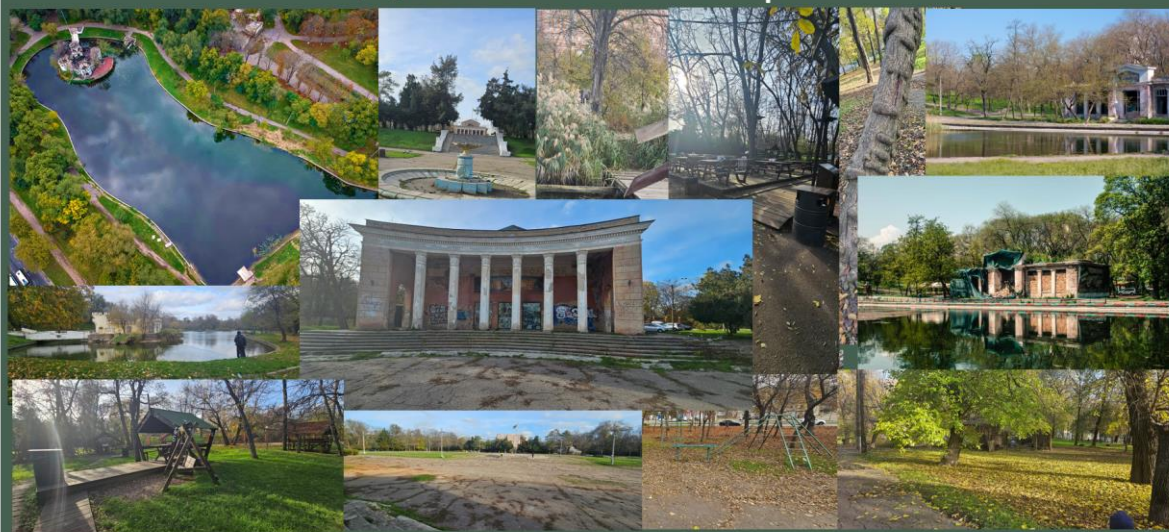
США

акцент на естетиці, технологічності та брендингу міського простору

The High Line Park у Нью-Йорку
Millennium Park у Чикаго

Дюківський парк

SWOT-аналіз Дюківського парку

Сильні сторони (Strengths)	• Історико-культурна цінність • Природно-ландшафтний потенціал • Велика площа зелених насаджень • Водні об'єкти та біорізноманіття • Потенціал для туризму та рекреації	Слабкі сторони (Weaknesses)	• Недостатній стан інфраструктури • Деградація зелених насаджень • Проблеми управління та фінансування • Низька доступність для людей з інвалідністю
Можливості (Opportunities)	• Ревіталізація та відновлення історичних елементів • Розвиток рекреаційної та туристичної функції • Екологічні програми та стале управління • Соціальна інтеграція та інклюзивність	Загрози (Threats)	• Екологічні ризики • Соціальні ризики • Фінансові та управлінські загрози • Зміни клімату та природні чинники

Концепція ревіталізації Дюківського парку

Мета проєкту полягає у створенні функціонально стійкого, безпечного та доступного простору для відпочинку, рекреації та культурно-освітньої діяльності, який відповідає сучасним стандартам сталого розвитку та потребам громади, тобто комплексної системи рекреаційного, екологічного та культурного значення, що дозволяє:

- зберегти та відновити історико-культурні елементи парку;
- забезпечити високий рівень благоустрою та доступності для всіх категорій відвідувачів;
- інтегрувати парк у міське середовище Одеси через транспортну, соціальну та культурну мережі;
- створити умови для підвищення екологічної та рекреаційної цінності території.

Основні завдання:

1. Реставрація та ревіталізація історико-культурних елементів
2. Інфраструктурне оновлення та інклюзивність
3. Екологічна трансформація та сталий розвиток
4. Соціально-культурна трансформація

Можливості інтеграції парку в міське середовище

Напрямок	Захід	Характеристика
Транспортна інтеграція	Пішохідні та велосипедні маршрути	створення з'єднань із центральними вулицями та громадським транспортом, що дозволяє легкий доступ мешканцям різних районів
	Зони для громадського транспорту	облаштування зупинок і стоянок поруч із парком для підвищення мобільності
Соціальна інтеграція	Громадські простори	місця для відпочинку, зустрічей, спортивних активностей, культурних заходів
	Інклюзивні зони	облаштування території з урахуванням потреб дітей, літніх людей та людей з обмеженими можливостями
Економічні можливості	Туристична привабливість	парк може стати центром культурних подій, що сприятиме розвитку місцевого бізнесу
	Міські програми озеленення	участь у програмах міста щодо збереження зелених зон, грантах та екологічних проєктах
Екологічні та рекреаційні можливості	Зелена інфраструктура	впровадження систем «зелених коридорів» для з'єднання парку з іншими зелено-мистецтвами міста
	Рекреаційні маршрути	облаштування пішохідних, велосипедних та бігових маршрутів для різних груп користувачів
	Екологічна освіта	створення зон для спостереження за флорою та фауною, навчальних майданчиків

Сценарій використання території: щоденне відвідування та рекреаційне використання

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Пішохідна рекреація та прогулянки	Мешканці прилеглих районів, туристи, люди похилого віку	Прогулянки, короточасний відпочинок, споглядання ландшафтів, фотопрогулянки	Центральні алеї, другорядні пішохідні доріжки, оглядові маршрути
Активний відпочинок і спорт	Молодь, дорослі, спортсмени-аматори	Біг, скандинавська ходьба, воркаут, заняття фітнесом на відкритому повітрі	Спортивні майданчики, відкриті галявини, маршрути вздовж алеї
Дитяча рекреація	Діти дошкільного та шкільного віку, батьки	Ігрова діяльність, розвиток координації, активні ігри	Дитячі ігрові майданчики з безпечним покриттям
Підлітковий та молодіжний відпочинок	Підлітки, студенти, молодь	Командні ігри, неформальне спілкування, активний відпочинок	Спортивні зони, мультифункціональні майданчики
Спокійна рекреація та релакс	Люди похилого віку, відвідувачі з низькою мобільністю	Відпочинок на лавках, читання, спілкування	Тіньові зони, алеї з лавками, зелені кишені
Водна та природоорієнтована рекреація	Усі вікові групи	Спостереження за водними об'єктами, флорою і фауною, естетичний відпочинок	Зони біля водойм, прибережні території, зелені насадження
Соціальна рекреація	Сім'ї, групи друзів, місцеві громади	Спільний відпочинок, неформальні зустрічі	Площі загального користування, відкриті простори парку

Сценарій використання території: культурні та освітні заходи

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Історико-культурна діяльність	Мешканці міста, туристи, школярі, студенти	Екскурсії, лекції, історичні огляди, тематичні маршрути	Історико-культурна зона, пішохідні екскурсійні маршрути
Освітні заходи	Учні, студенти, молодь, родини з дітьми	Освітні програми, екоуроки, інтерактивні лекції	Відкриті майданчики, галявини, тимчасові павільйони
Виставкова діяльність	Широка аудиторія, митці, культурні ініціативи	Тимчасові виставки, арт-інсталяції, фотопроекти	Зони для тимчасових експозицій, алеї, відкриті простори
Творчі та мистецькі події	Молодь, дорослі, культурні спільноти	Майстер-класи, пленери, художні заняття	Галявини, напіввідкриті простори, рекреаційні майданчики
Музично-культурні заходи	Мешканці міста, туристи	Камерні концерти, акустичні виступи, тематичні вечори	Відкриті сцени, галявини, амфітеатральні ділянки
Сезонні культурні події	Усі вікові групи	Фестивалі, святкові заходи, тематичні дні	Тимчасово трансформовані ділянки парку, центральні площі

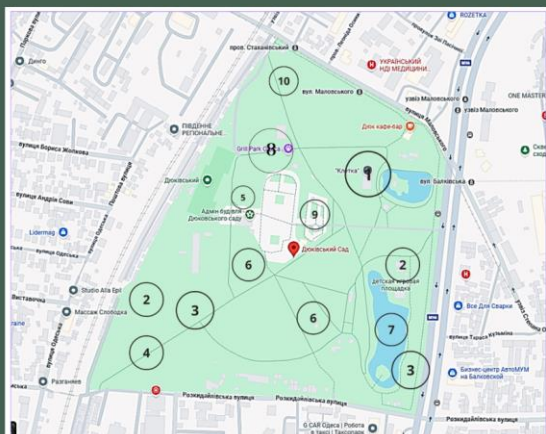
Сценарій використання території: сезонні та спеціальні події

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Осінні гастрономічні фестивалі	Родини, мешканці міста, туристи	Фестиваль гарбуза (ямарок, конкурс на найбільший гарбуз, кулінарні майстер-класи), фестиваль локальних продуктів	Центральні галявини, ярмаркові зони
Літні музичні фестивалі	Молодь, туристи, поціновувачі музики	Концерти одеських гуртів, джазові вечори, акустичні концерти просто неба	Відкрита сцена, амфітеатральні ділянки
Культурно-історичні свята	Широка аудиторія, туристи	День історії Одеси, тематичні театралізовані дійства, костюмовані перформанси	Історико-культурна зона, пішохідні маршрути
Оздоровчі події та wellness	Молодь, дорослі, прихильники ЗСЖ	Фестиваль йоги, ранкові заняття з фітнесу, дні ментального здоров'я	Галявини, рекреаційні зони
Весняні екологічні фестивалі	Учні, студенти, сім'ї з дітьми	Екофестиваль, дні довілля, висадка дерев, екомайстер-класи	Екостежки, зелені зони
Освітньо-природничі події	Школярі, студенти, туристи	Фестиваль флори та фауни, фотовиставки природи парку, пізнавальні екскурсії	Алеї, зони тимчасових експозицій
Літні кіноподії	Молодь, дорослі	Кіно просто неба, ретроспектива українського кіно, сімейні кінопокази	Відкриті галявини, тимчасові кінозони
Зимові святкові заходи	Усі вікові групи	Різдвяний ярмарок, святкові концерти, новорічні програми	Центральні площі, входи до парку
Зимові активні розваги	Діти, молодь, родини	Тимчасова ковзанка (за безпечних умов), зимові ігри	Зони біля замкнутих водойм або спеціальні майданчики
Світлові фестивалі	Широка аудиторія	Фестиваль світлових інсталяцій, тематична ілюмінація	Алеї, ключові рекреаційні зони

Сценарій використання території: екологічно-освітній сценарій

Напрямок	Цільова аудиторія	Заходи	Локації (Дюківський парк)
Навчальні природничі зони	Школярі, викладачі	Польові заняття, спостереження за рослинами, практичні дослідження	Навчальні галявини, зелені зони
Орнітологічні спостереження	Школярі, еко туристи	Спостереження за птахами, екскурсії з орнітологом	Дерева, прибережні ділянки, тихі зони
Дослідження екосистем водних	Студенти, учні старших класів	Аналіз води, спостереження за водною флорою і фауною	Зони біля водойм
Інформаційно-просвітницькі заходи	Усі відвідувачі	Ознайомлення з біорізноманіттям, екосистемами парку	Алеї, ключові рекреаційні маршрути
Цифрова екопросвіта	Молодь, туристи	Використання QR-кодів, мобільних гідів	Інформаційні стенди, вхідні зони
Інтерактивні освітні формати	Діти, молодь, родини	Інтерактивні панелі, еко-квести, тематичні маршрути	Освітні зони, пішохідні стежки
Науково-дослідна діяльність	Студенти, науковці	Моніторинг стану довкілля, збір даних	Спеціалізовані навчальні ділянки

Мапа Дюківського парку після ревіталізації

- 1 Будівля: взимку ковзанка, в інші пори року заклад харчування. Водоймище: водні дитячі розваги
- 2 Первинне укриття обладнане на 40 осіб з генератором
- 3 Кав'ярні
- 4 Закрита територія для виходу та дресирування собак
- 5 Івент-зона
- 6 Дитячі та дорослі спортивні майданчики
- 7 Очищення водоймища, оформлення бортику вздовж лінії води, реставрація алеї, монтаж лавочок зі спинками, деякі ослони Instagram-стиль у вигляді серця, сидіння під нахилом для закоханих, з дитячим стільчиком тощо
- 8 Оновлення дитячого майданчику, фігур тварин та доповнення новими фігурками з дерева
- 9 Реставрація головної алеї, нижній ярус присвятити дитячій зоні ближче до п.1
- 10 Міні-контактний зоопарк

Соціально-економічний ефект від впровадження проєкту

Соціальний ефект

- Підвищення якості життя населення
- Соціальна інклюзія та безпека
- Іміджеві ефекти

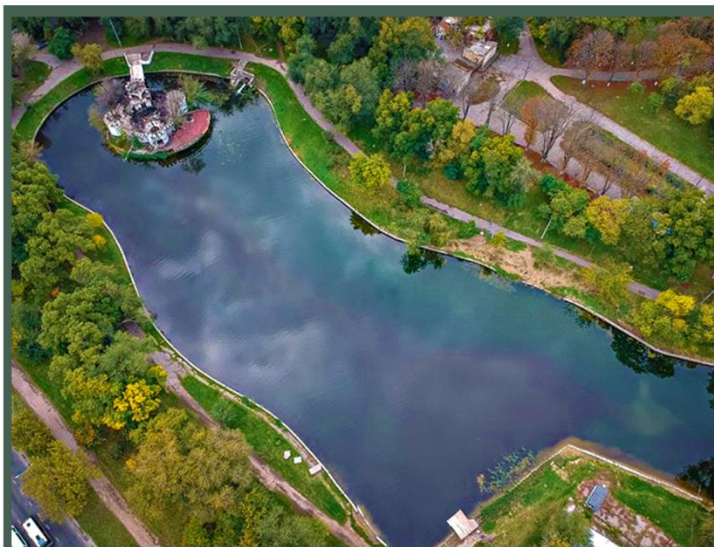
Економічний ефект

- Стимулювання малого та середнього бізнесу
- Зростання туристичної привабливості
- Сезонна економічна активність

ВИСНОВКИ

Концепція ревіталізації Дюківського парку передбачає **комплексний підхід** до збереження культурної спадщини, відновлення природного середовища та створення соціально доступного, безпечного та інтегрованого простору.

- Цілі та завдання проєкту спрямовані на підвищення рекреаційної, екологічної та культурної цінності парку.
- Просторово-планувальні рішення враховують рельєф, наявні історичні елементи та потреби різних груп користувачів.
- Сценарії використання території забезпечують гнучкість та ефективну інтеграцію парку в міське середовище Одеси.
- Реалізація концепції дозволить перетворити Дюківський парк у сучасний, стійкий та привабливий громадський простір з високою соціальною, екологічною та культурною цінністю

ДЯКУЮ
ЗА
УВАГУ

Додаток Г. Перевірка на плагіат

Перевірка тексту на плагіат

Кваліфікаційна робота магістра.

Тема: «Наукове обґрунтування ревіталізації паркової зони м. Одеси»

Засіб перевірки <https://onut.turnitin.com/>

Унікальність по фразам >50 %

Унікальність по словам >50 %

ONTU_QWM_242_2025_Nikolaeva_I_V_TP.docx

 Odesa National University of Technology

Document Details

Submission ID

trn:old::2945:337269201

Submission Date

Dec 14, 2025, 6:59 PM GMT+2

Download Date

Dec 14, 2025, 7:06 PM GMT+2

File Name

ONTU_QWM_242_2025_Nikolaeva_I_V_TP.docx

File Size

16.5 MB

109 Pages

18,114 Words

133,451 Characters

Page 1 of 117 - Cover Page

Submission ID: trn:old::2945:337269201

Page 2 of 117 - Integrity Overview

Submission ID: trn:old::2945:337269201

7% Overall Similarity

The combined total of all matches, including overlapping sources, for each database.

Top Sources

6% Internet sources

3% Publications

5% Submitted works (Student Papers)

Integrity Flags

0 Integrity Flags for Review

No suspicious text manipulations found.

Our system's algorithms look deeply at a document for any inconsistencies that would set it apart from a normal submission. If we notice something strange, we flag it for you to review.

A Flag is not necessarily an indicator of a problem. However, we'd recommend you focus your attention there for further review.

Здобувач
Керівник роботи

Ірина НІКОЛАЄВА
Світлана ШЕКЕРА